

Извештај о политичким правима српског народа у региону

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕГИОНУ, 2009.

Издавач

Напредни клуб, (Удружење грађана),
Захумска 23Б/86, 11 000 Београд, Србија,
www.napredniklub.org
info@napredniklub.org

За издавача

Чедомир Антић

Аутори

Игор Јарамаз
Милан Динић
Милан С. Милутиновић
Миљан Премовић
Чедомир Антић

Резензенти

Дејан Шупут

ISSN 1821-200X

Штампа

МСТ Гајић

Тираж: 300 примерака

Напредни клуб

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕГИОНУ

(Босна и Херцеговина, Република Хрватска,
Република Црна Гора, Република Македонија,
Република Албанија, Република Словенија
Република Мађарска, Румунија)

Извештај за 2008/2009.

број I

Београд, 2009.

Извештај о политичким правима српског народа у региону написан је и објављен захваљујући члановима и пријатељима Напредног клуба. Рад је био добровољан, помоћ практична. Нисмо затражили, а тиме ни добили, помоћ неке установе или организације из Србије или иностранства.

Срдачно захваљујемо надлежним установама и удружењима из Србије и држава региона које су нам изашле у сусрет и пружиле потребне информације.

Молимо уважене читаоце да имају разумевања за могуће пропусте, погрешке и несавршености садржаја овог извештаја. Надамо се да ће нам на исте указати како би наредни извештаји били бољи.

УВОД

Србија је 2006. године поново стекла независност. После осамдесет осам година она је још једном постала матица српског народа. Управо однос централне југословенске владе и Владе Републике Србије са српским народом који је живео у једној држави али изван традиционалних или републичких граница српске државе, показао се као изузетно сложен, неуређен и судбоносан. Судбина српског народа изван граница Србије показала се од изузетног утицаја на историјску субину Србије. У време нововековног постојања српске државе, уједињење српског народа, или шире Југословена, представљало је једино решење за политички и економски опстанак слободне и демократске државе. У наше време, када велика већина српског народа живи унутар граница Србије, политичка права српског народа у новонасталим независним државама имају велики значај у одржању стабилности неинтегрисаног друштва наше државе.

Све до Првог светског рата у Србији је живела испрва свега четвртина, а затим трећина српског народа. Србија је поред Швајцарске била једина европска држава која у време великих царинских баријера није имала излаз на отворено море. Борба за уједињење и права српског народа била је зато прека политичка и економска потреба. У наше време на Балкану, изван граница Републике Србије, живи око четвртине српског народа. Изузев Бањалуке и донекле Источног Сарајева, српски народ изван граница Републике Србије нема великих урбаних и

универзитетских центара. После бројних ратних пораза и слома политичких тежњи очувања умањене југословенске државе, политичке власти Србије заповестили су преостало српско становништво које је остало да живи на великим просторима Републике Српске (БиХ), Федерације Босне и Херцеговине (БиХ), Републике Хрватске, Републике Црне Горе, Републике Македоније, Републике Словеније, али и Румуније, Републике Мађарске и Републике Албаније.

Процењује се да је почетком XXI века на свету живело нешто више од 12.000.000 Срба. На Балкану српски народ броји нешто више од 8.200.000 (8.205.473) становника. У балканским државама изузев Републике Србије живи нешто мање од 2.000.000 припадника српског народа (1.992.635). На територији Хрватске, Црне Горе, Македоније и Словеније 1991. године живело је 729.292 становника српске националности а, према пописима из првих година XXI века њихов укупан број износио је 478.425. Без обзира на чињеницу да је од последњих ратних дејстава прошло најмање седам година, да је нестала заједница Југословена, да су у пописе укључени и они који су израдили документа и формално пријавили боравиште, као и на велико повећање броја грађана Црне Горе који се изјашњавају као Срби на попису из 2003. године, број Срба у овим државама (само у једној су трајала дуготрајна ратна дејства), опао је чак за 34,4%.¹ Истовремено, без обзира на велики прилив прогнаника, избеглица и исељеника из бив-

1 Д. Ђукановић, *Положај Срба у постјугословенским државама, Нова српска политичка мисао*, vol. XV, (2007), no. 3 – 4, стр. 368.

ших југословенских република и нестанка заједнице Југословена, у Србији је број становника српске националности од 1981. до 2002. године због лоших демографских трендова, кризе, ратова, исељавања и националног понижења, порастао са 6.182.159 на 6.212.838, дакле за свега 0,5%.

Република Србија нема трајну и промишљену политику према српском народу који живи изван њених граница. Оправдања која владе Републике Србије посебно износе током протеклих година могу се грубо сврстати у два обрасца: 1. грађанска и људска права Срба у тим републикама су важнија од колективних политичких и суштински се подразумевају и 2. читав регион (тзв. западни Балкан) ускоро ће ући у Европску унију, што ће обесмислити државне границе и омогућити свим Србима да живе уједињени.

Суштина, међутим, више није, нити је током деведесетих година била, изузев у случају крајњих националиста, у стварању велике националне српске државе. Реч је, пре свега, о политичком опстанку српског народа у новонасталим државама и утицају његовог стања на милионе грађана Србије који су се током постојања југословенских држава доселили на територију данашње Републике Србије. Разуме се, реч је и о историјском и културном идентитету српског народа, будући да у новонасталим државама (пре свега, Црној Гори, Македонији, Федерацији БиХ, али и у Хрватској) долази до преузимања дела српске историје по моделу стварања националних држава и њихових историја у првој половини XIX века. Тај за-каснео али једнако буран процес доводи не само до политичке напетости у дотичним државама, већ и до политичке кризе у Србији. Ти фактори делом су у-роковали највећу и најдубљу политичку поделу у мо-

дерној историји Србије, која у непромењеном облику у нашем друштву траје већ више од две деценије.²

Из наведених разлога постоји потреба да наша држава води активну политику према балканским Србима који живе изван њене територије. Искуства из последње две деценије XX века намећу да ова политика буде окосница спољне политике Србије. Иако је Србија Митровданским уставом из 2006. године дефинисана као држава српског народа, која је обавезна да води рачуна о српском народу у суседним државама и дијаспори, до данас није очигледно организовано деловање државе. Посебно је проблематично питање државне политике према Србима у Црној Гори, Македонији, Албанији и Словенији. Србија очигледно не признаје постојање српског народа у Црној Гори. Српска дипломатија се тим питањем не бави. Полазећи са становишта да су Срби и Црногорци један народ, оптерећени у извесним случајевима породичним пореклом и личним интересима, државници Србије оглушују се о очигледну дискриминацију Срба у Црној Гори и притиске у циљу њихове националне, верске и културне асимилације. Постоје индиције о незваничном споразуму Милошевић-Глигоров који је учинио је да Србија током деведесетих не води рачуна о српском народу у Македонији. Упркос асимилацији и забрани деловања СПЦ у Македонији, Србија никада није пред Саветом Европе или установама УН изнела то важно питање. Такође, симболична је државна брига о средњовековним и споменицима из балканских и Првог светског рата на територији Македоније. Парадоксална је чињеница да је више српских пред-

2 Сукоб две Србије.

ставника из Македоније било бирано у парламент Османског царства, него што данас има политичких представника Срба у македонском Собрању. У Албанији су Срби током четрдесет година били лишени права која уживају националне заједнице. Ствари су се током претходних десет година промениле, ипак однос Србије није измењен.

Иако званично у већој мери заинтересоване за Србе у Босни и Херцеговини и Хрватској, власти у Србији немају трајну државну, просветну и културну политику према Србима у тим земљама. За разлику од Републике Хрватске која у Србији остварује дугорочну државну и економску политику, акције Србије и њене дипломатије у Хрватској ограничене су на декларативне ставове у вези са помирењем и, настојања да се на осовини Београд-Загреб оствари некакво ново југословенско јединство. У Босни и Херцеговини влада Србије заинтересована је за сарадњу са Републиком Српском, док запоставља српски народ који и даље живи у Федерацији БиХ. Уприличена пред изборе, државна активност према Српској углавном има партијски домет, а владајуће странке у Србији, по правилу, захтевају од првих људи Републике Српске да их подрже на изборима.

У прилог наведеном говори и неспремност српских влада да довољно материјално помогну српски народ који живи изван граница Србије. Тако је буџетом за 2008. годину за све активности цивилног сектора у „српских мањина“ у земљама окружења, европским и прекоокеанским државама опредељено 56.000.000 динара.³ Иако само у окружењу живи че-

3 Предлог закона о буџету Републике Србије за 2008, стр. 49. <http://www.mfin.sr.gov.yu/srl/948/> У буџету за 2009. годину је због опште штедње овај износ умањен на

тири пута више грађана српске националности него што у Србији живи грађана припадника националних мањина, за функционисање националних савета и Декаду Рома истовремено је издвојено 155.338.000 динара.⁴

Недостатак промишљене дугорочне политике Србије према српском народу који живи аутохтоно у другим балканским државама, последица је ратног пораза, интереса САД и ЕУ, али и дубоке поделе која постоји у нашем друштву и која далеко превазилази политичке разлике. Значајна је чињеница да је до поделе у нашем друштву делимично дошло због неинтегрисаности становништва и нерегулисаног утицаја националне периферије. Та два узрока отежавала су прихватање међународне стварности после 1989. године, капитализма и реформи тешко оптерећујући развој Србије током претходне две деценије. Ипак, ти отпори могли су бити очекивани и Србија је управо због лоше решавањег националног и државног питања у овом погледу у горем положају од осталих источноевропских држава. На другој страни, погрешно разумевање националне политике, незаинтересованост и згађеност над српским националним питањем као и увереност о сопственој посебности дела реформске и проевропске елите, неочекиван је и велики недостатак дела некадашње демократске опозиције и данашњих реформских

53.200.000. Закон о буџету Републике Србије за 2009, стр. 130 и 134, <http://www.mfin.gov.rs/srl/2853/>

4 Предлог закона о буџету Републике Србије за 2008, стр. 15. <http://www.mfin.sr.gov.yu/srl/948/>; Средства за функционисање националних савета националних мањина у Србији повећана на 200.000.000 динара, Закон о буџету Републике Србије за 2009, стр. 134, <http://www.mfin.gov.rs/srl/2853/>

влада. Увереност другог пола наше политике у посебност, значај и величину српског народа донели су још теже, али једнако сложене штете.

Управо из наведених разлога демократска Србија не сме да понови грешке из прошлости и запостави национални и политички развој српског народа који живи изван матичне државе.

СРБИ У ДРУГИМ ЈУЖНОСЛОВЕНСКИМ И БАЛКАНСКИМ ДРЖАВАМА – ИСТОРИЈСКА СКИЦА

Српска држава простирала се током средњег века у областима између Врбаса и Лаба, те између Саве и Јадранског мора. У време највећег успона средњовековне Србије државна територија померила се и проширила на југ долином Вардара до Егејског мора. Упоредо са ширењем државне територије померало се и становништво. У то време, изван граница државе српски народ живи на просторима данашњег Срема и Баната, као и у областима данашње западне Босне и северне Далмације.

Османско освајање (XIV-XVI век) довело је до таласа народних сеоба. Из области Вардара, данашњих Косова и Метохије и делова Србије и Црне Горе мноштво хришћанског становништва иселило се у јужну Угарску (пре свега Срем, Банат и Бачка), Славонију, Хрватску, западне крајеве Босне, данашњу Словенију. Српски народ је већ 1557. добио могућност да оствари макар духовно и црквено јединство у оквирима Пећке патријаршије која је далеко превазилазила границе средњовековних српских држава. После доласка првих српских насељеника на просторе тадашње јужне Угарске и банске Хрватске, Србима су од стране бечког двора дата одређена колективна права – повластице (привилегије). Процес стицања повластица био је континуиран од 1526. године до Бечког рата (1683–1699). Срби су, као војници и граничари, били изузети од феудалних обавеза према племићима, који су у време осман-

ских освајања напустили своје земље. Такође, стекли су право на слободно исповедање православља, а њихова црква је добила верску, чак и политичку аутономију. Нови положај, посебно у Хрватској, где се налазио значајан део Војне границе (крајине), изазвао је велике отпоре међу племством и католичким клером. Статус Срба у Хабзбуршкој монархији зависио је од тога колико су били потребни тој држави, тако да поштовање повластица што су их Срби добијали током XVI и XVII века није било стално и потпуно. Дobar пример је судбина манастира Марче и православног становништва првих области војне границе – Жумберка.

Освит новог доба и процес стварања нација српски народ је дочекао као већински народ данашње Србије, Црне Горе и Босне и Херцеговине. У првим двома су током XIX века створене националне државе, чије су традиције у то време биле несумњиве. У Босни, где је у току била исламизација и досељавање становништва које се повукло из османских посета у Угарској и деловима Хрватске, није дошло до стварања самосталне државе. Ипак, 1875. године Велика источна криза је започела управо устанцима у Херцеговини и Босанској Крајини, баш као што је 1908. нелегална анексија Босне и Херцеговине изазвала највећу кризу у односима Беча и Београда пре 1914. године, као и једну од највећих међународних криза које су претходиле Првом светском рату. Управо из тих разлога је 1918. године 4/5 општина Босне и Херцеговине прогласило самостално присаједињење Краљевини Србији.

Раздобље југословенских држава довело је до опадања политичког утицаја и бројности српског народа у Босни и Херцеговини. Први светски рат и

терор који је уз помоћ лојалне муслиманско-хрватске милиције аустроугарски режим спроводио у Босни и Херцеговини имао је тешке последице на односе међу народима на тој територији. Српски национални покрет у међуратној монархији био је усмерен ка очувању заједничке државе. Тако се 1939. године и догодило да велики делови Босне и Херцеговине буду укључени у састав Бановине Хрватске.

У геноциду који су током Другог светског рата у Босни и Херцеговини починиле власти Независне Државе Хрватске убијено је више стотина хиљада Срба. После рата геноцид је систематски релативизован како би била успостављена равнотежа кривице међу југословенским народима. Српски народ је добио статус конститутивног народа нове републике Босне и Херцеговине, ипак његова колективна национална права су кршена. Исељавање Срба из републике било је изузетно велико, често и политички мотивисано.

У много тежој ситуацији нашао се српски народ у Хрватској. Током постојања НДХ свакако је био на највећем удару и у највећој мери угрожен и рањив. Као носилац партизанског ратовања и претежно становништво слободних територија, српски народ нашао се после рата у чудном положају. Поставши конститутивни народ НР Хрватске, српски народ је добио политички простор у држави који обзиром на неразвијеност крајева у којима је живео у већини и непостојање матице није могао у потпуности да испуни. Поред тога, настојања хрватских комуниста да заокруже хрватску државност згодно су се поклапала са традиционалним неповерењем и непријатељством између католика и православца у овој земљи. У првим послератним годинама угашене

су поједине установе које су нове власти дозволиле Србима у Хрватској, као што је српска библиотека и клуб заступника у Сабору. Наравно, у партијској елити су и даље остали заступљени српски кадрови, чак и после прогона због ИБ, када су четворица високих функционера српске националности ухапшена и осуђена. У безбедносном апарату је грађана српске националности све до 1990. године било више него што би се обзиром на њихов укупан број могло очекивати.

У раздобљу од 1912. до 1990. удео Срба у укупном становништву Хрватске је преполовљен (са 24% на 12 %). Слична тенденција постојала је и у Босни и Херцеговини, где су до шездесетих година XX века по први пут у модерно доба Срби престали да буду релативна већина.

Вишеструки су разлози за смањење српског становништва у Хрватској и Босни и Херцеговини, те смањење њихових колективних националних права. Срби су, после 1918. године изгубили државу матицу и државни и национални циљ. Иако су у Хрватској постојале велике напетости између два народа и организоване снаге које су Србима оспоравале не само политичка, већ и грађанска и људска права, све до 1991. године међу српским вођама у Хрватској није се појавила личност од значаја која би тражила аутономију или отцепљење од Хрватске. Југославија, са Хрватском у својим оквирима, била је заједничка тежња српских политичара различитих политичких схватања.

Судбина српског народа у Македонији и Црној Гори потпуно је другачија него што је то био случај у Босни и Херцеговини и Хрватској. У Македонији је велики део средњовековног наслеђа повезан са вре-

меном стогодишње владавине Немањића и њихових наследника. У оквирима Пећке патријаршије Македонија је ипак била на етничкој периферији српског народа. У време које је уследило Првом српском устанку велика су досељавања у Србију, а међу областима из којих се досељавало становништво били су и крајеви данашње Македоније. Почетак просветне акције српске владе почетком седамдесетих година XIX века имао је приличан успех. Ипак, одлука османске Порте да оснује егзархију и предност пружи бугарској црквеној организацији, довела је до сукоба два национална покрета. Иако су до 1912. српске власти успеле да се изборе за устоличење тројице епископа Срба у македонским епархијама, свега око трећине православних верника области остало је одано Цариградској патријаршији, док је бугарској националној цркви, егзархији верно било око две трећине. После укључивања области данашње Македоније у састав Краљевине Србије није било прилике за њихову интеграцију. У југословенској монархији Македонија је била запостављена. У Скопљу је основан Филозофски факултет, али је питање Македоније било потиснуто тешкоћама које је проживљавала држава у односима Срба и Хрвата. Административни покушаји да се потисне посебност становништва Македоније и сукоб са бугарским комитама нису трајно променили односе у области. После Другог светског рата комунистички режим је успоставио посебну републику у Македонији. Давање државности подразумевало је стварање нове нације и успостављање самосталне цркве. За српски народ у НР и СР Македонији није било колективних права. Верска права му до данас нису враћена. Присуство у политици српски народ је стекао после деведесет година тако што је један

српски посланик изабран у Собрање. Наметањем језика конструисаног према најјужнијем говору македонских Словена, отмицом цркве и њених објеката, од којих су поједини били искључиво део српске средњовековне традиције и, коначно насилним променама презимена, српски народ у Македонији је постепено асимилован. Процењује се да је данас у Македонији Срба око шест пута мање него почетком XX века.

Српски народ у Црној Гори поделио се после 1918. године око односа према уједињењу и јединственој југословенској држави. Лош модел уједињења и незадовољство развлашћене и скрајнуте политичке елите претворили су се у сталну опозицију. КПЈ је у Црној Гори од почетка имала велику подршку заступајући тезу о двојности идентитета (српског и црногорског) и државној посебности Црне Горе. Успоставом реалног социјализма као највећи непријатељи Црни Горе препознати су управо СПЦ и српски национализам. Стварање црногорске републике није изазвало велике потресе у српско-црногорским односима. У Црној Гори је владајућа партија наизглед помирила две идеје, тако да после 1990. није било гласнијих захтева за уједињењем две федералне јединице постојеће југословенске државе. Први слободни попис (из 1991) нашао је да Срби чине нешто више од 9% становника Црне Горе. Тек са сукобом унутар ДПС 1997. и владиним преузимањем пројекта успоставе. Тек са сукобом унутар ДПС 1997. и владином преузимања пројекта успоставе државне независности после 2000. године, број Срба у Црној Гори се повећао. Ипак, на попису из 2002. показало се да Срби чине тек трећину становништва Црне Горе. У међувремену, српски народ у Црној Гори

није добио основна колективна политичка, просветна и културна права. СПЦ је у Црној Гори изложена притисцима; неканонска црногорска црква има подршку државе у настојањима да потисне СПЦ и Митрополију црногорско-приморску.

Српски народ у Словенији постао је изузетно бројан захваљујући унутрашњој економској миграцији током постојања социјалистичке Југославије. Иако је рат између ЈНА и војних снага Словеније трајао изузетно кратко, Србија је 1991. примила извештај број избеглица из Словеније. Појаве прогона Срба (деложаација, брисање из спискова држављана) нису касније привлачиле пажњу српских влада. Српски народ у Словенији ни данас не ужива пуна права националне мањине зато што званично не представља аутохтоно становништво ове државе. С обзиром на чињеницу да у Белој Крајини Срби живе већ вековима таква оцена словеначких власти није исправна. Ипак, питање права српске мањине у Словенији до данас, колико нам је познато није постављала наша држава, а политички садржаји посета наших државника Љубљани наилазили су на критике представника српских организација у Словенији.

Прилике у осталим државама у којима је српски народ вековима живео као аутохтоно становништво нешто су другачије. Упркос негирању права и прогонима у послератном раздобљу, српско становништво Румуније (област Темишвара и Арада) и Мађарске ипак никада није уживало другачији статус. Затим, нације које чине већину у тим државама нису пролазиле кроз процесе афирмације, тако да притисак на већ раније прогоњену и асимиловану српску заједницу није био већи него раније.

Редовним извештајима о колективним правима српског народа у балканским државама желимо да скренемо пажњу на потребу да Србија, државе у којима припадници нашег народа столећима живе као конститутивни народ или национална мањина и међународне установе – од Савета Европе и ОЕБС до УН – воде рачуна о колективним културним, просветним и политичким правима српског народа.

Иако је српски народ окривљен за ратове из деведесетих година XX века, сама идеја поистовећења савремене Србије са послератном Немачком дубоко је нечасна. Пре свега на простору бивше Југославије догодио се тежак грађански рат у коме су жртве били припадници свих народа учесника. Српски народ је у Хрватској и на Косову и Метохији до данас остао највећа жртва и губитник. Оспорена су му политичка права за која су, у случају других народа, САД и државе ЕУ биле спремне да ратују. Такође, Срби из Хрватске и са Косова и Метохије су размерно далеко више страдали од народа са којима су ратовали. Притом, само је у Србији постојао масован и аутентичан покрет против ауторитарног режима током деведесетих година, док у осталим државама бивше Југославије националистичке вође и данас уживају статус „очева нација“. За разлику од односа Немачке и њених ратних непријатеља, који су после 1945. ипак подразумевали заустављање рушења немачких државних установа и националног понижења, однос према Србији није се много изменио и поред раскида српских власти са прошлошћу и наставило се са притисцима да се ревидирају мировни уговори и уруше институције. Такав однос и данас, после девет година, подразумева стално кажњавање Србије: осу-

ду за политичку кривицу за рат, фарсе на суђењима албанским и бошњачким ратним вођама, постепено гушење Републике Српске и знатно оштрији однос у питању Косова и Метохије него што је то био случај током последње године Милошевићевог режима.

Извештај који је пред вама зато треба да у модерном и демократском светлу представи стање колективних политичких права српског народа. Желимо да подсетимо наше суседе и пријатеље у свету на неотуђива права сваког народа. Циљ нам је да укажемо демократским властима на проблеме и задатке чија је злоупотреба, баш као и запуштање и занемаривање, у прошлости донела велике и ненадокнадиве жртве и штете.

ИЗВЕШТАЈ О ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Српски народ у Босни и Херцеговини ужива признат статус конститутивног народа и од 1995. године има међународно признат државни ентитет – Републику Српску.

Српски народ у Босни и Херцеговини је на овај начин дошао у далеко повољнији положај од Срба у Црној Гори и Хрватској, чија конститутивност никада није призната, или је насилно укинута. Ипак, српском народу је почетком деведесетих година право конститутивности ускраћено: држава је прогласила независност и спровела референдум не обазирајући се на права српског народа и негирајући сваку децентрализацију која би могла да прихвати етничку разноликост Босне и Херцеговине. Рат који је уследио донео је велика разарања и ратне злочине, али је споразумима из 1995. признао конститутивност и консензус три највећа народа Босне и Херцеговине.

Ипак, за разлику од Косова и свих других колективних аутономија и колективних статуса у региону, Република Српска је једина област којој је самосталност од 1995. до наших дана систематски ограничавана и оспоравана.

Рат у Босни и Херцеговини (од 1992. до 1995) пратила су бројна зверства и ратни злочини. Ипак, само је политичким представницима Срба суђено за злочине које су починили припадници њиховог народа. После рата су оптужени, суђени и кажњени

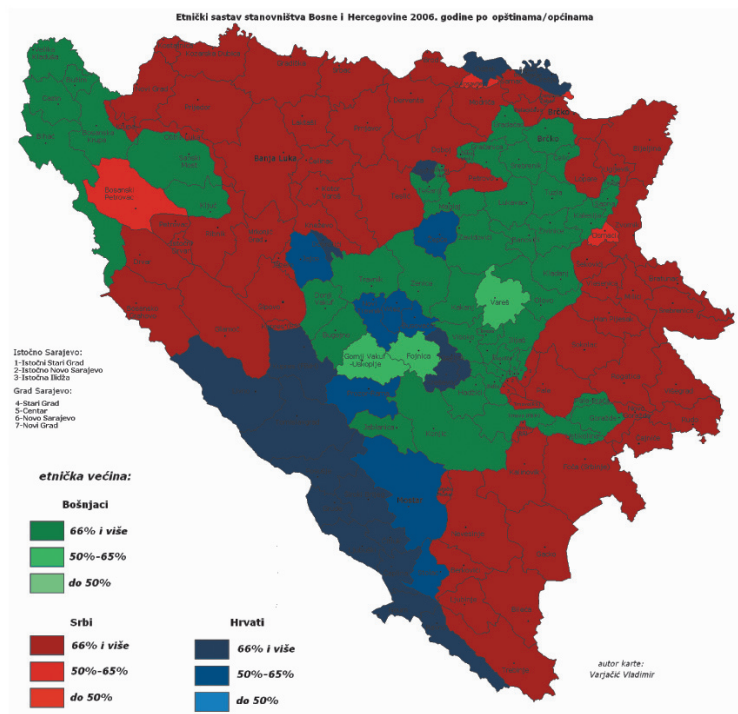
бројни осумњичени за ратне злочине. Иако је Босна и Херцеговина међународно призната без претходне примене Кутиљеровог плана о кантонизацији, који су у марту 1992. године у почетку прихватили представници сва три конститутивна босанскохерцеговачка народа, политичка одговорност за рат приписана је само ратном вођству једне стране. Данас је извесно да у јавности није могуће чути уравнотежен став о разлозима избијања рата у Босни. Штавише, чини се да је много више аналитичности, непристрасности и објективности посвећено разлозима који су довели немачки народ у позицију да изабере и више од деценије подржава нацистичку власт, која не само да је изазвала светски рат већ је намеравала да уништи читаве народе, него узроцима рата у Босни и Херцеговини.

Иако се показало да су ионако изузетно велике и неопростиве жртве систематски преувеличаване, управо од политичара који су Републику Српску називали недопустивом, неодрживом и геноцидном творевином⁵, и даље не само политички представници Муслимана, Хрвата или Републике Хрватске, већ у извесној мери и САД и ЕУ, инсистирају на укидању Републике Српске. Поред етичких разлога, заговорници одузимања права српском народу износе и тезе како Босна и Херцеговина није функционална држава.⁶ Кључни фактори у Вашингтону и Бриселу и даље наступају различито кад је реч о

5 Такав став износе многи од Ричарда Холбрука, Хариса Силајџића, Стјепана Месића до предводника невладиног сектора у Београду.

6 Такав став није био прихваћен ни кад је реч о државној заједници Србија и Црна Гора 2002. године

колективним политичким правима Албанаца на Косову или Срба у РС/Босни и Херцеговини. При том успоставу федерализоване Србије са Војводином, на северу које би била формирана национална регија Мађара, нико не примећује као некакву препреку на путу Србије ка Европској унији.

*Етнички састав становништва
Босне и Херцеговине 2006. године
(израдио Владимир Варјачић, извор: интернет)*

Босна и Херцеговина се простире на 51.127 км², процењује се да у њој живи 4.377.033 становника.⁷ Сложена политичка структура државе после 1995. године подразумева постојање два ентитета, касније је основан и Дистрикт Брчко. Република Српска се простире на 24,526 км² процењује се да у њој живи 1,439,673 становника.⁸ За разлику од централизоване Републике Српске, Федерација Босне и Херцеговине састоји се од десет кантона и 74 општине. Република Српска има 63 општине.

Поред једног од тројице чланова председништва, који се смењују на месту шефа државе, странке су заступљене у оба дома парламентарне скупштине БиХ: у Представничком дому, у складу са резултатима, 28 посланика бирају у Ф БиХ, а 14 у РС. У Дому народа (Горњем дому) сва три народа заступљена су равноправно (са по пет посланика). За разлику од раздобља пре 1992. године начин доношења одлука је сложен и онемогућава прегласавање неког од народа.⁹ Као врста противтеже, после увођења конститутивности сва три народа у ентитетима успостављени су домови народа, као горњи дом ентитетских парламената. Тим установама је омогућено да блокирају законе уколико процене да су противни националним интересима неког од конститутивних народа.

7 Процена за 2006. годину.

8 Године 1996. живело је 1.475.288 становника.

9 Реч је о механизмима од кворума, ентитетског гласања и „заштите виталног националног интереса“ у Дому народа. <http://www.parlament.ba/sadrzaj/3/64/29.html>; <http://www.parlament.ba/sadrzaj/3/66/31.html>

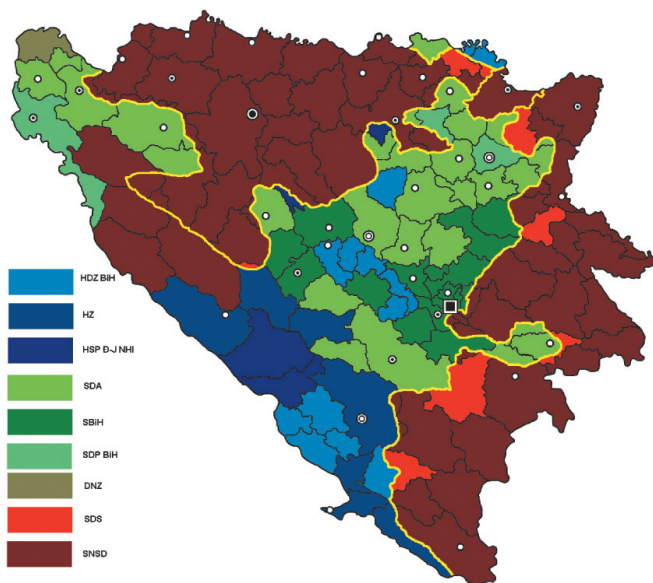

Представнички дом БиХ; избори 2006. године

За разлику од Ф БиХ у којој српске странке на изборима 2006. године нису освојиле мандате за Представнички дом БиХ, у РС су странке других народа освојиле два посланичка мандата. Парламентарни и локални избори из 2006. и 2008. показали су да је национална поларизација још увек присутна, с тим што је после 2006. доминантан положај у РС стекао Савез независних социјалдемократа, док је после локалних избора Странка демократске акције стекла предност у односу на Странку за БиХ.

Савез независних социјалдемократа РС је на власти у Републици Српској. Његови прваци су од 2006. на челу владе РС (Милорад Додик) и Савета министара БиХ (Никола Шпирић), члан председништва БиХ (Небојша Радмановић) и председник РС (проф др Рајко Кузмановић), председник Народне скупштине РС (Игор Радојичић). У Републици Српској парламентарне су још и Српска демократска странка, Партија демократског прогреса, Социјалистичка партија Републике Српске, Демократски народни

савез, Странка за Босну и Херцеговину, Српска радикална странка Републике Српске, Странка демократске акције БиХ и Социјалдемократска партија БиХ.¹⁰

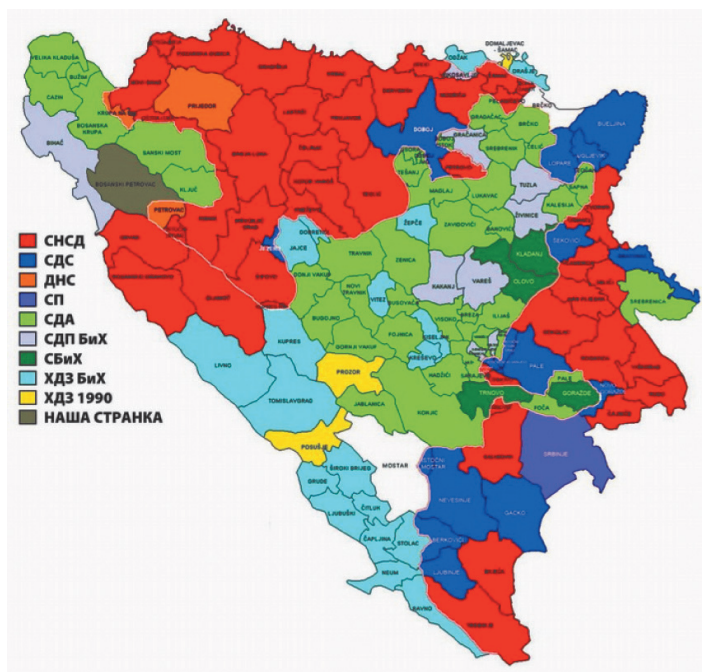

Резултати парламентарних избора у БиХ 2006. године

На општинским изборима одржаним 2008. године СНСД РС однео је још убедљивију победу. Освојио

¹⁰ На изборима за Народну скупштину Републике Српске СНСД РС освојио је 41 мандат, СДС 17, ПДП 8, ДНС 4, Странка за БиХ 4, СП 3, СДА 3, СРС РС 2 и СДП БиХ 1 (укупно 83 посланика). Народна скупштина РС има и Веће народа у коме су сва три конститутивна народа равноправно заступљена.

је власт у 43 од 63 општине (једну у коалицији), СДС је освојио већину (начелничка места) у 16 општина (једно место у коалицији), СП РС је освојио власт у две општине – Фочи и Броду (заједно са СНСД РС), ДНС је задржао начелника у Приједору, док је СДА БиХ освојио већину у Сребреници. За разлику од Парламента Федерације БиХ у коме нема непосредно изабраних српских посланика, СНСД РС освојио је власт и у општинама Грахово, Гламоч и Дрвар, које припадају Кантону 10 Ф БиХ .

Резултати општинских избора 2008. у БиХ

Босна и Херцеговина налази се под заштитом Уједињених нација. Званично после потписивања Мировног споразума у Дејтону и Паризу, раније успостављена Контакт група (у којој су представници Руске Федерације први пут равноправно учествовали у мирнодопском деловању Великих сила од Руске револуције 1917–1921) организовала је Савет за спровођење мира (The Peace Implementation Council). Савет је пружио овлашћења специјалном представнику и његовој канцеларији (ОХР). Специјални представник је касније добио широка овлашћења (тзв. Бонска овлашћења), која га стављају изнад устава, изнад свих државних установа и демократске воље грађана БиХ и њених ентитета. До данас су дужност високог представника обављала осморица политичара: Карл Билт (из Шведске) 1996–1997, Карлос Вестендорп (из Шпаније) 1997–1999, Волфганг Петрич (из Аустрије) 1999–2002, Педи Ешдаун (из Велике Британије) 2002–2005, Кристијан Шварц Шилинг (из Немачке) 2005–2007, Мирослав Лајчак (из Словачке) 2007–2009. и Валентин Инцко (из Аустрије) именован 2009. године. Лорд Ешдаун је користио своја овлашћења тако да је његова управа у највећој мери подсећала на протекторат.¹¹ Иако су те установе (ПИЦ и ОХР) предвиђене као привремене, оне опстају већ четрнаест година.

Седамнаест година постојања Републике Српске сведочи о врло бурној политичкој историји. Треба рећи да је за то време дужност председника РС обављало осморо политичара.¹² Поред Милана

11 М. Terterov, A. Henson, *Bosnia and Herzegovina's Business Environment*, London 2008. 12

12 Др Радован Караџић (1992–1996) из СДС, Биљана Плавшић (1996–1998) СДС/СНС РС, Никола Поплашен

Јелића који је 2007. умро на месту председника републике, Караџић је поднео оставку, Николу Поплашена је сменио високи представник, док Шаровићев избор није прихваћен током више месеци. Републиком Српском је од њеног оснивања 1992. године управљало дванаест влада, а законе је доносило седам сазива Народне скупштине. Милорад Додик је једини политичар који је успео да се одржи дуже од две године на челу владе, укупно шест година, и једини је на власт долазио два пута (1998–2001 и 2006).

Историја Босне и Херцеговине и Републике Српске после 1995. године представља повест о ограничавању, закидању, централизацији и укидању. Република Српска је на самом почетку у процесу разграничења ентитета изгубила територију једнаку површини читаве једне општине, тако да је покривала 48,45% укупне територије БиХ, уместо 49%. Кад томе броју додамо и део површине Дистрикта Брчко Република Српска је лишена чак 511,4 км².

Крајем новембра 1995. проглашен је Устав БиХ као Анекс 4 Дејтонског мировног споразума. Тим документом обновљена је конститутивност сва три народа – Бошњака/Муслимана, Срба и Хрвата. У складу са тим принципом одређена је пропорционална заступљеност три народа на нивоу државе. У почетку се, међутим, сматрало да је заступљеност осигурана преко националних ентитета.

(1998–2000) СРС РС, Мирко Шаровић (2000–2002) СДС, Драган Чавић (2002–2006), Милан Јелић (2006–2007) СНСД РС, Игор Радојичић (2007) в.д. СНСД РС, др Рајко Кузмановић (2007) СНСД РС.

Иако су 2002. промењени уставни ентитета и уведена конститутивност сва три народа у читавој БиХ, Срби у Федерацији Босне и Херцеговине још увек су само симболично заступљени у политици и државној управи.¹³ У федералним институцијама Срби су заступљени мање него што је то случај са другим народима у Републици Српској. Средином 2008. године секретар у Министарству за људска права и избеглице у Савету министара БиХ изнео је прецизне податке према којима је у Ф БиХ запослено мање од 2% Срба. У федералним установама Срби чине 4,5% запослених (у 16 министарстава Владе Ф БиХ запослено је 769 Бошњака, 244 Хрвата, 61 Србин и 22 особе које се изјашњавају као остали), у Кантону Сарајево, где су пре рата чинили трећину становништва од 652 запослена Срби чине 3,37%.¹⁴

Република Српска је од 1995. до 2009. изгубила 68 надлежности. Свега три надлежности укинута су после редовне, уставом прописане процедуре.¹⁵

Често се наводи како је етничка слика Републике Српске измењена током рата, треба споменути и да је број Срба у Федерацији БиХ значајно опао за време рата (са 20% на 4% укупног становништва). До данас учињене су бројне препреке процесу повратка: 2007.године је објављена вест да чак 70 српских села у Федерацији нема електричну

13 За то време у РС 2008. велики број министара из редова СНСД чине припадници бошњачког и хрватског народа.

14 У Федерацији БиХ запослено мање од 2% Срба, *Мондо*, 28. јул 2008.

15 Б. Божић, *Свеће за Бајдену*, *НИН*, бр. 3047, 21. 05. 09, стр. 55

енергију.¹⁶ На територији Федерације такође нема српских школских установа.¹⁷

Политички статус српског народа у БиХ, опстанак његовог културног идентитета и његов напредак несумњиво су везани за опстанак Републике Српске и садашњег устројства БиХ. Наиме, четрнаестогодишња историја нове БиХ показала је да без обзира на прокламовану равноправност хрватски народ у ФБиХ не само да је губио на политичком утицају, већ је временом од 17% укупног становништва државе опао на око 14%. Слично је и са бирократизацијом сложене кантоналне структуре нефункционалне и прескупе федерације. Избор Златка Комшића (1990. се слично догодило и приликом избора Ејупа Ганића као „Југословена“) у председништво БиХ показао је да таква равноправност може бити политички изманипулисана. Једино ентитетско гласање и гарантована права сваком од народа пружају гаранцију равноправности, али и равномерног регионалног развоја. Током четрнаестогодишње управе Високи представник ГС УН у неколико прилика је поништавао демократски изражену вољу грађана Републике Српске. Према прецизно утврђеној листи коју су установе Републике Српске сачиниле почетком 2009. године укинута је и/или пренесено на БиХ чак 68 над-

16 G. Golub, *70 srpskih sela u FBiH bez struje, Nezavisne novine*, 14.7.2007, <http://www.nezavisne.com/nedjeljne/vijesti/11956/70-srpskih-sela-u-FBiH-bez-struje.html>; На централном Косову је крајем априла 2009. без струје било 12 села, али је о томе, као и у претходним приликама јавност била у потпуности обавештена. *Zašto nema struje u selima*, 26. april 2009, www.b92.net.

17 Исто.

лежности тог ентитета.¹⁸ Поједини високи представници су чак јавно говорили како је њихов циљ да укину Српску. После потписивања Дејтонског споразума Унија Босне и Херцеговине имала је свега три заједничке функције – министарства. Реч је о спољном представљању, спољној трговини и централној монетарној политици. До 2009. године број министарстава на нивоу међународно признате БиХ порастао је на десет, с тим што је предвиђено и увођење министарстава пољопривреде и науке. Др Витомир Поповић са Правног факултета у Бањалуци сматра да су ентитети у БиХ према слову Дејтонског споразума уживали 75% суверенитета независне државе.¹⁹ Послератни период означио је време преузимања већег дела њихове надлежности. Данас ентитети имају надлежности у области цивилне управе, здравства, образовања, полиције, просторног уређења... На нивоу БиХ данас су спољна политика, одбрана, контрола граница, спровођење избора, спољна трговина, монетарна политика, део фискалних овлашћења... Ентитети имају овлашћења кад је реч о државном власништву и значајан је њихов удео у приватизацији. Скупштине ентитета имају право вета на одлуке Председништва БиХ.

Ентитети БиХ све до данас нису препознати као трајне категорије. Поједини аутори сматрају да их је теоретски могуће укинути амандманом на устав БиХ!²⁰

18 *Списак пренесених надлежности са нивоа РС на БиХ ниво, у Прилогу.*

19 Треба се подсетити да је Република Србија у моделу статуса који је 2007. понудила Косову била спремна да понуди 95% надлежности независне државе.

20 Роберт Хајден у изјави дневнику *Блиц*, април 1997. године.

Управо зато је Зоран Ђинђић приликом посете Бањалуци као интерес Србије истакао успоставу истинске демократске федерације у БиХ.²¹

Посебан удар на права Републике Српске, предвиђена Дејтонским споразумом, извршен је споразумом о укидању Војске Републике Српске. Укидање војске није пратила пуна демилитаризација БиХ већ успостава професионалне војске на коју ентитети немају никакав утицај. Крајем 2007. године у јавности је прошла незапажено врло судбоносна одлука Високог представника о ограничавању ентитетског гласања у парламенту БиХ.²²

Република Србија је добила право да успостави „специјалне везе“ са Републиком Српском. Те везе су успостављане чак три пута: 1997, 2002. и 2006. године. Јавности није потпуно познат садржај ових веза. Ипак, требало истаћи да су скоро сваком приликом „специјалне везе“ успостављане у околностима изборне кампање у Србији.²³ Споразум о „специјалним везама“ још увек није у потпуности профункционисао, а како је изјавио министар за дијаспору Срђан Срећковић, „у контексту регионалне сарадње и опредељивању свих држава да улазимо у ЕУ, функционисање споразума који на било који начин доводи у неповољан положај неке друге државе није нешто што ЕУ подржава“.²⁴

21 *Дејтон се брани на Косову, Данас*, 22–23. фебруар 2003.

22 *Dodik: Demokratska pobuna protiv diktature, Rajkroft: Ne treba izazivati medjunarodnu zajendicu, Danas*, 22. 10. 2007.

23 Рецимо, септембра 2006. пред референдум и изборе (јануара 2007). *Дан који се дуго чекао, Вечерње новости*, 26.9. 2006, <http://www.mfa.gov.yu/Srpski/FDP/novosti260906.htm>.

24 *Срђан Срећковић: Срби из дијаспоре не треба да помажу Србију, већ да у њу инвестирају, улажу и зарађују, Сведок*, 7. април 2009.

Најновији Закон о потврђивању Споразума о успостављању специјалних паралелних односа између Републике Србије и Републике Српске²⁵ предвиђа деловање Већа за сарадњу Републике Србије и Републике Српске. У Министарству просвете на упит Напредног клуба одговорено је само како се за 2009. припрема предлог акционих планова заједничких активности. Од раније договорених пројеката планирана је подршка Републике Србије изградњи Основне школе „Србија“ на Палама.²⁶

Током дванаест послератних година пред Међународним судом у Хагу вођен је процес БиХ против Србије за геноцид. Та тужба поднета је противно вољи легитимно изабраних представника српског народа! После пресуде Међународног суда која није била у складу са тежњама представника Муслимана и Хрвата шеф босанске дипломатије самовољно је укинуо споразум о двојном држављанству између две државе.²⁷

У јавности пролазе незапажено неспоразуми потекли од неразумевања или лоше намере појединих страних дипломата и политичара. После 1995. године често су изношене тврдње како у Босни и Херцеговини треба да живе „само Босанци“, као и да у овој држави говоре „један језик са три имена“. С обзиром на чињеницу да те тврдње износе полити-

25 *Службени гласник РС* – Међународни уговори, број 70/07

26 Министарство просвете – Напредном клубу, Бр. 680–00–00036/2009–06, 9. 3. 2009.

27 Од ступања на снагу Споразума о двојном држављанству СРЈ И БиХ од 15. 5. 2003. до 2007. држављанство Србије је узело 2,059 грађана. *MSP Srbije: Sporazum o dvojnom državljanstvu s BiH i dalje na snazi, Danas*, 1. 3. 2007.

чаи а не научници, и то представници држава које СФР Југославију нису разумели као једно друштво и које су прихватале тезе о српско-хрватском језику као политичкој конструкцији, њих свакако не би требало занемарити. Средином 2009. године у посету Бањалуци допутовала је делегација француског Сената. Разговор о одвојеним школама за ученике разних националности под истим кровом, које још увек постоје у Босни и Херцеговини, подстакао је сенатора Жака Ралита да изјави: „Онда када је наша земља (Француска) постигла да има исту, јединствену, школу за сву дјецу, дошли смо у ситуацију да су се продубиле друштвене везе између наших становника. Продубљивање и успостављање друштвених веза омогућава напредак једне земље.“²⁸

Укидање посебних образовних програма и културна унификација по свој прилици би требало да буду следећи корак.

Иначе, надлежна министарства у владама Републике Србије и Републике Српске потписала су 15. јуна 2009. године споразум о привредној сарадњи. Две владе су прихватиле да обезбеде иста права грађанима кад је реч о куповини возила у крагујевачком Фијату, трактора, као и туристичким посетама куповини намештаја у РС. Министар економије и регионалног развоја Млађан Динкић нагласио је да је Р. Србија спремна да исте услове обезбеди и грађанима Федерације БиХ уколико њихова влада одлучи да склопи сличан споразум²⁹

28 *Француска подржава БиХ, Дан*, 16. 04. 2009.

29 *Novi sporazum sa Republikom Srpskom*, 15. jun 2009., www.b92.net

РЕПУБЛИКА СРПСКА ТОКОМ 2008. ГОДИНЕ – КРАТАК ПРЕГЛЕД

После 2006. године и застоја у уставним реформама Босне и Херцеговине, а посебно након избора кабинета на чијем се челу налази садашњи премијер Републике Српске Милорад Додик, заустављен је процес сужавања надлежности овог ентитета. После реформе војске и укидања ВРС на ред је требало да дође укидање ентитетске полиције. Ипак, јединствени отпор вођства РС учинио је да тај процес буде заустављен.

Године 2008. БиХ је потписала Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ. Током читаве године трајао је отворени сукоб између руководства РС, на једној, и првих политичара босанскохерцеговачких Бошњака, вођства Републике Хрватске и неких представника држава чланица Европске уније, на другој страни.

Србија јавно није била посебно активна према Републици Српској. Почетком 2009. године министар спољних послова Србије Вук Јеремић дефинисао је три најважија циља државне спољне политике: очување државног суверенитета (над Косовом и Метохијом), укључивање у ЕУ и побољшање односа са државама региона.³⁰ Међу циљевима нема односа према српском народу изван граница Србије, мада је та дужност државе дефинисана Митровданским уставом из 2006. године.³¹

30 Jeremić, *Tri spoljnospolitička cilja*, *Sajt B92*, 11. 1. 2009.

31 Члан 13 Устава – „Заштита држављана и Срба у иностранству“. „Службени гласник РС“, бр. 98/2006.

Почетком 2008. године у Београду су у присуству самог врха Републике Српске (председник РС Рајко Кузмановић, премијери Српске М. Додик и БиХ Н. Шпирић, члан председништва БиХ Н. Радмановић) и Републике Србије (председника Републике Србије Б. Тадић – у то време кандидат на изборима), председници парламената О. Дулић и И. Радојичић потписали Протокол о сарадњи Републике Србије и Републике Српске.³² Председник Србије присуствовао је дан раније прослави Дана Републике Српске у Бањалуци.³³

До проглашења независности Косова 17. фебруара 2008. поново је постављено питање судбине БиХ после тог чина. Међународни представник М. Лајчак покушао је крајем месеца да обустави расправу у јавности тврдњом да је отцепљење РС немогуће баш колико и њено укидање.³⁴ Крајем јануара М. Додик је формулисао став РС на предстојећим преговорима тврдећи да преговори морају остати у оквирима Дејтонског споразума као и да РС мора остати „трајна категорија у функционалном смислу“.³⁵

Крајем новембра 2008. Клуб Бошњака у Већу народа РС изјаснио се против успостављања главног града ентитета у Бањалуци. Они тврде да ентитет има право само на административан центар. Са српске стране (из колегијума Већа народа) одговорено је тезом да Федерација Босне и Херцеговине има

32 *Сарадња парламената, Глас јавности*, 10. јануар 2008, стр. 3.

33 *Тадић у Бањалуци, Блиц*, 9. јануар 2008, стр. 3.

34 *Лајчак: РС нема право на отцепљење, Данас*, 31. јануар 2008, стр. 13.

35 *Промена устава само по Дејтону, Глас јавности*, 27. јануар 2008, стр. 3.

главни град у Сарајеву, те је логично да и РС може имати „главни град“.³⁶

Почетком новембра 2008. вође шест највећих странака у БиХ постигле су у Пруду споразум о променама Устава БиХ. Споразум је предвидео поделу имовине БиХ. Том споразуму претходила је дуготрајна дебата око судбине имовине коју је Устав БиХ препознао као ентитетску. Замисао међународних представника у прошлости била је да сва имовина буде преписана на Босну и Херцеговину, а да потом буде одређено колики ће део бити враћен ентитетима. Још је лорд Ешдаун донео одлуку којом се забрањује ентитетима да располажу државном имовином, изузев приватизационим приходима од продаје читавих предузећа. Том одлуком која је остала на снази и под Шварц Шилинговом и Лајчаковом администрацијом био је успорен привредни развој ентитета. Претходно је споразумом о сукцесији договорено да дипломатско-конзуларна представништва остану БиХ, док би остале некретнине у иностранству требало да буду подељене између ентитета. Такође, имовина војске је подељена тако што је покретан имовина подељена „одговарајућим“ установама БиХ, а непокретна ентитетима на чијој се територији налазе.³⁷

У новембру 2008. кулминирао је сукоб између заменика високог представника за БиХ Рафи Грегоријана и М. Додика. Грегоријан је изјавио да се у

36 Занимљиво је да овакве аргументе бошњачких политичара не деле аутономисти у Војводини који желе да Нови Сад буде „главни град“ покрајине. *Клуб Бошњака против Бањалуке као престонице*, Данас, 29. 11. 2008, стр. 9.

37 *Додик: РС неће преписати имовину на БиХ*, Политика, 1. 11. 2008, стр. А4.

Додиковом окружењу налазе људи „повезани са организованим криминалом и мрежом помагача Ратка Младића“, док је Додик одговорио да ће против Грегоријана поднети тужбу.³⁸ Неколико дана раније Додик је најавио тужбу против Грегоријана, страних судија и тужилаца у суду БиХ и неколико политичара за „злочиначко удруживање против Републике Српске.“³⁹

Милорад Додик је у неколико прилика јавно захтевао одлазак високог представника из Босне, тврдећи чак да је питање опстанка те установе нарушило стабилност у БиХ као и да би продужење те мисије „нарушило углед међународне заједнице“.⁴⁰

Почетком новембра је, међутим, најављена „Нова стратегија ЕУ у БиХ“ коју су наводно сачинили Високи представник ЕУ за спољну политику Солана и Комесар ЕУ за проширење Оли Рен. Према овом документу високи представник би остао у Сарајеву као специјални представник ЕУ и шеф Канцеларије Европске комисије за Босну и као такав би постао једини саговорник ЕУ у даљим интеграцијама.⁴¹ Истовремено, приликом састанка у Измиру председник Хрватске и председавајући председништва БиХ, Месић и Силајџић дали су заједничку изјаву према којој „треба зауставити било какву могућност да РС ствара државу у држави“, подржали су „целовиту БиХ“ у којој су сва ти народа конститутивна

38 Грегоријан опет оптужује Додика, *Глас јавности*, 27. 11. 2008, стр. 3.

39 Пријава за злочиначко удруживање, *Курир*, 24. 11. 2008, стр. 4.

40 Стабилност БиХ нарушила ОХР, *Курир*, 8.11.2008, стр. 2.

41 Нова стратегија, *Курир*, 5.11.2008., стр. 4.

на целокупној територији. Коначно, затражили су да БиХ профункционише као свака добро правно организована држава.⁴² У Европској унији такође превладава став да у БиХ дугорочно треба јачати централне и међународне установе. На такве ставове шефова дипломатије Чешке и Велике Британије, Шварценберга и Милибанда, одговорио је писмом Карл Билт тврдећи да је једино решење за стабилност БиХ пријем Хрватске у ЕУ и помоћ Србији на путу интегрисања у ЕУ.⁴³

Ричард Холбрук је приликом посете Загребу изјавио како је М. Додик кључан узрок нестабилности БиХ и како су напетости између Срба и других босанских народа веће „него икада после Дејтона“.

Крајем јуна 2008. године М. Додик је присуствовао крсној слави Трећег пешадијског пука Оружаних снага БиХ у бањалучкој касарни „Козара“. Видовдан је, иначе, био и слава Војске Републике Српске. Премијер РС је том приликом изјавио да је ВРС „остварила јуначке подвиге у току прошлог рата када су сви политички и војно били удружени против ње и против Републике Српске“. ВРС је укинута, нагласио је М. Додик, али „она постоји у нашим срцима“.⁴⁴ На Видовдан је надлежна комисија изабрала песму *Моја Република* за химну РС.⁴⁵

Приликом полагања камена темељца пасторалног и културног центра православне цркве у Љубља-

42 *Спречити Републику Српску да гради државу у држави, Данас*, 5.11.2008., стр. 14.

43 *Србија помаже Босни, Вечерње новости*, 3. 11. 2008., стр. 2.

44 *Додик: јуначки подвизи Војске РС, Прес*, 30.6.2008, стр.4.

45 *Изабрана химна РС, Вечерње новости*, 28.6.2008, стр. 6

ни дошло је до сусрета Јанше и Додика.⁴⁶ У Сарајеву је тај сусрет критикован као међудржавни.

Почетком јуна члан председништва БиХ Небојша Радмановић позвао је С. Месића да се не меша у унутрашње ствари БиХ и не негира Дејтонски споразум. То је била реакција на Месићеве изјаве о томе како је РС настала на етничком чишћењу.⁴⁷

Парк РС на Новом Београду отворен је у присуству председника Републике Србије, премијера РС, председника НС РС, градоначелника Бањалуке, Драгана Ђиласа, тадашњег министра без портфеља и председника Градског одбора ДС Београда (све са-мих функционера Демократске странке) усред предизборне кампање.⁴⁸ Двадесетог априла 2008. амбасадор САД у БиХ рекао је приликом предавања на тему „Америчка спољна политика у БиХ“ одржаног у Бањалуци, да је укључивање РС у ЕУ или НАТО немогуће, као и да је неприхватљиво и опасно издвајање било ког дела БиХ. Амбасадор је поручио како „успешна РС може постојати само као део јаке, и просперитетне БиХ“.⁴⁹ Бошњацима је на истоветном предавању одржаном у Сарајеву, међутим, саветовао да не дозволе себи да прошлост управља њиховим политичким плановима или да ограничава њихов приступ реформама... као и да политика заснована на владавини већине води ка продубљивању неповерења и не може довести до стабилне демократије.“ Позвао је на међусобне уступке и успоставу равнотеже надлежности како би

46 Јанша и Додик о Балкану и ЕУ, Прес, 23.06.2008, стр.6.

47 Упозорење, Вечерње Новости, 6.6.2008, стр. 4.

48 Парк РС, Вечерње Новости, 6.05.2008, стр. 7.

49 Српска не може изван БиХ ка ЕУ, Курир, 21.4.2008, стр. 4.

се заштитили интереси свих конститутивних народа и мањина. Хрватима је, овом приликом, поручио да морају да прихвате чињеницу да никада неће доћи до поделе „ове већ подељене земље.“⁵⁰

Средином априла РС је објавила да оснива Представништво РС у Бриселу. Предвиђена су три запослена и буџет од 700,000 конв. марака.⁵¹ Средином априла 2008. срели су се градоначелници Београда и Бањалуке. Разговарано је о сарадњи градова и подизања споменика Петру Кочићу у Чубурском парку. Вршилац дужности градоначелника Београда З. Алимпић истакао је да су „Београд и Бањалука братски главни градови Републике Србије и РС“.⁵² САД су почетком априла укинуле санкције које су од 2001. године уведене општинама РС Бијељина, Пале, Соколац и Хан Пијесак због наводног непоштовања људских права. У време објављивања те одлуке амбасадор Инглиш се састао са председником општине Сребреница Абдурахманом Малкићем.⁵³

Дисциплинска комисија ФС БиХ казнила је ФК Славију из Српског Сарајева казном од 5,000 конв. марака због транспарента који су његови навијачи носили „Косово је Србија“, а ради равнотеже кажњен је и ФК „Сарајево“ због дивљања навијача са 2.000 конв. марака.⁵⁴

50 *Инглиш: нема сецесије, трећег ентитета и владавине већине, Политика*, 20.04.2008, стр. А2.

51 *РС тражи просторије за председништво у Бриселу, Данас*, 19.04.2008, стр. 8.

52 *Сарадња Бањалуке и Београда, Данас*, 12.04.2008, стр. 8.

53 *САД укинуле санкције општинама у РС, Данас*, 09.04.2008, стр. 13.

54 *Босанци кажњавају због Космета, Курир*, 29.3.2008, стр. 23.

Почетком марта 2008. председник ХДЗ БиХ др Драган Чавић изјавио је приликом сусрета са представницима СНСД у Бањалуци да евентуална федерализација БиХ не може довести у питање територијалну целовитост БиХ. То је био и став УО Савета за спровођење мира.⁵⁵ Међутим, крајем децембра председник ХСП и премијер Западнохерцеговачког кантона Звонко Јуришић изјавио је како поједини кантони треба да се споје у трећи ентитет, али и да, за разлику, од Чавића, сматра да РС не треба да остане у садашњим границама, већ да треба да преда област Посавине. За неререформисање БиХ, тј. предуслова за укључивање у ЕУ Јуришић је оптужио подељене снаге у међународној заједници.⁵⁶

Крајем децембра 2008. Међународни институт за блискоисточне и балканске студије (ИФИМЕС) посредством свог директора Зијада Бећировића је изјавио да је бивша амбасадорка Словеније у БиХ Наташа Видушек била пристрасна према РС и Милораду Додiku. Наводно су словеначке власти више пута упозорене на ову пристрасност.⁵⁷

М. Додик је 20.12. 2008. изјавио да се од њега захтева споразум око уставног уређења. Он одбија сецесионизам, али реформе не прихвата као пребацивање надлежности на Сарајево. Тврди да је на његовом столу захтев за пренос макар двадесет надлежности, али он то одбија.⁵⁸ Члан председништва БиХ Х. Силаџић оптужио је 15.12.2008. власти РС за

55 РС није спорна, Политика, 5.3.2008, А2.

56 Спајањем кантона до трећег ентитета, Политика, 22.12.2008, стр. А2.

57 Пристрасни према РС, Курир, 22.12.2008, стр.3.

58 Нисмо сецесионисти, Курир, 20.12.2008, стр.4

опструкцију Дејтонског споразума, а високог представника у БиХ Лајчака да није предузео мере да то спречи. Силајџић је у писму СБ УН навео да није тачна тврдња М. Лајчака да је „за тренутни застој у БиХ крива негативна и националистичка реторика са свих страна“⁵⁹

М. Додик је 27. октобра 2008. изјавио да је БиХ политички дефектна, „трајно подељена земља, последица системске грешке“. Залажући се за спровођење Дејтонског споразума Он је утврдио да иницијативе за референдум о осамостаљењу нису срачунате ради растурања БиХ, већ напротив због очувања Републике Српске.⁶⁰

Лорд Ешдаун, бивши високи представник за БиХ изјавио је крајем октобра да је стање у БиХ деликатно зато што постоји „опасна конкуренција“ у динамици национализма у оба ентитета: „Жалосно је што морам рећи да је националистичку спиралу покренуо Милорад Додик, али ни неке изјаве мог старог пријатеља Силајџића нису ни мало корисне... ако се све то убрзо не охлади, ко зна какве последице може произвести акција неког тамо лудака негде у БиХ.“⁶¹

Влада РС прогласила је 16. октобра 2008. амбасадора Низоземске у БиХ Карела Фоскулера недобродошлим у РС. Амбасадор Фоскулер је у интервјуу *Дневном авазу* изјавио да је „Додик гори од Лукашенка“.⁶² У истом интервјуу амбасадор Фоску-

59 *РС Опструише закон, Курир*, 15.12.2008, стр.3

60 *Додик: БиХ је дефектна, Глас јавности* 27.10.2008, стр.3

61 *Стање у БиХ опасно, Курир*, 25.10.2008, стр. 4

62 *Холандски амбасадор у БиХ непожељан у РС, Политика*, 16.10.2008, стр.А4.

лер изјавио је да међународна заједница има бонска овлашћења да би одржала БиХ и да од М. Додика очекује да делује рационално. Амбасадор наводи и како му је јасно да претња отцепљењем постоји само у случају да М. Додик буде силом смењен.⁶³

Средином октобра 2008. Х. Силајџић је пред СБ УН изнео низ оптужби на рачун РС и њеног руководства. У посебној резолуцији НС РС оценио као потпуно неприхватљиво то становиште које претходно није било усаглашено.⁶⁴ Претходне седмице притисци на РС су повећани па је, после најави да ће бити смењен, М. Додик најавио да ће у том случају да поведе ентитет у самосталност.⁶⁵ Оркестриране притиске регистровала је београдска штампа неколико дана раније, када је С. Месић дао опширан интервју интернет издању недељника *Шпигл*. У интервјуу хрватски председник је РС назвао резултатом етничког чишћења, а Додика упоредио са Милошевићем. Самосталност РС довела би до распада БиХ и до стварања фундаменталистичке бошњачке државе око Сарајева, уточишта међународног тероризма, тврдио је Месић. У исто време М. Додик је замерао појединим страним амбасадорима што уместо да представљају своје земље покушавају да се мешају у унутрашња питања БиХ. Упозорио је на фабриковање оптужби против РС (наводно кршење медијских слобода, успоравања повратка избеглица...) и подсетио на право стање у ентитету и чињеницу да се Срби нису вратили у

63 *Амбасадор прети бонским овлашћењима, Дневник, 16.10.2008, стр.15.*

64 *РС: вето Силајџићу, Глас Јавности, 16.10.2008, стр.3.*

65 *Додик:Ако ме смене, водим РС у самосталност, Политика, 12.10.2008, стр. А2.*

Сарајево.⁶⁶ 22. 09. 2008. СДА је донела резолуцију којом је тражено довршење реформи устава или повратак на Устав БиХ из времена рата. Овај захтев одбацили су српски политичари, али и М. Лајчак.⁶⁷ Почетком септембра Х. Силајџић је најавио тужбу против РС због тога што делује и лобира у иностранству.⁶⁸ У то време Влада РС одлучила је да ентитетска електро-мрежа треба да иступи из Електропреноса БиХ. Овај систем настао је неколико година раније удруживањем ентитетских компанија. РС је претходно тражила да овај систем почне са радом и напредује на основу улагања и праведне расподеле. У овој компанији Ф БиХ је власница 59% а РС 41% капитала, РС је тражила да улагања буду сразмерна односу капитала, док Ф БиХ на то није пристајала. Ова одлука Владе РС наишла је на отпор амбасадора Управног одбора Савета за примену мира.⁶⁹

Почетком септембра песник Гојко Ђого је без образложења враћен са границе БиХ.⁷⁰

Приликом посете Бањалуци заменик премијера Србије И. Дачић изјавио је да Србија стоји иза РС.⁷¹

Жељко Комшић, члан председништва БиХ, бунио се против продаје Виле Босанка на Дедињу

66 Месић: Додик је нови Милошевић, Данас, 10.10.2008, стр. 14

67 Откопавање „ратних секира“, Глас јавности, 22.09.2008, стр.2

68 Свет мора да чује и Републику Српску, Вечерње Новости, 17.09.2008, стр.5

69 Упозорење Влади РС, Политика, 13.09.2008, стр. А4.

70 Гојко Ђого враћен са границе БиХ, Данас, 06. 09.2008, стр.8

71 Дачић: Србија стоји иза Републике Српске, Политика, 07.09.2008, стр. А2.

(Ужичка бр.5) РС. Комшић је чак тврдио да би ту могла бити пресељена амбасада БиХ која нема адекватне просторије (при том, требало би рећи да су у том делу Дедиња смештене само резиденције, а не и амбасаде).⁷²

Настојање међународних заштитника да промене начин спровођења пописа негативно је оценио и амбасадор Руске Федерације у БиХ Константин Шувалов. Шувалов је тврдио да високи представник не би требало да одлучује о томе, већ то треба да учине власти ове државе. Лајчак је, иначе предложио да попис треба базирати на економским и социјалним категоријама.⁷³

Омбудсман БиХ проф. др Витомир Поповић поднео је оставку средином августа 2008. Поповић је образложио своје одступање немогућношћу да квалитетно обавља посао у актуленој „констелацији снага“.⁷⁴

Хапшење Р. Карацића било је повод да лорд Ешдаун за *Обзервер* изјави како је подела БиХ извеснија него икада и да зато у Сарајеву хапшење није слављено. Ешдаун је позвао ЕУ да спречи поделу БиХ. Реч је о новим притисцима на РС.⁷⁵ На киосцима широм БиХ 18. јула се појавио број *Слободне Босне* са Додиком чији је лик фотомонтажом уподобљен лику Адолфа Хитлера.⁷⁶

72 Кошић: Вилу „Босанку“ дати БиХ, а не Републици Српској, *Блиц*, 30.08.2008, стр.3

73 Није Лајчаков посао, *Вечерње Новости*, 28.08.2008, стр. 2.

74 Омбудсман БиХ поднео оставку, *Данас*, 16.08.2008, стр. 8

75 Ешдаун: подела Босне извеснија него икад, *Прес*, 28.07.2008, стр. 6.

76 Додика праве Хитлером, *Вечерње новости*, 19.07.2008, стр. 4

Нови грб и химна РС усвојени су у НС РС, а бошњачки посланици најавили су вето у Већу народа.⁷⁷ Потпредседник СДА Бакир Изетбеговић изјавио је у јулу 2008. године: „Боље да међународна заједница санкционише и реагује на сепаратизам М. Додика него да пусти нама да се на свој начин боримо за БиХ.“⁷⁸ Српски политичари у БиХ схватили су ту изјаву као претњу српском народу новим ратом. Извештавање ТВ БиХ, државне телевизије, о помену српским жртвама у Подрињу, навело је М. Додика да у писаној изјави утврди како та телевизија ради против интереса РС и српског народа.⁷⁹

Премијер РС М. Додик је у интервјуу словачким новинама приликом посете Братислави изјавио како би РС у ЕУ ушла брже од БиХ. Изјавивши да је време да буду поново сагледани разлози који држе народе БиХ заједно М. Додик је навео како су у РС спремни да признају и поштују БиХ, али очекују да БиХ признаје РС. То признање Додик не очекује од високог представника у БиХ, већ од муслиманских и хрватских политичара.⁸⁰

Крајем јуна 2008. после дводневног заседања УО Савета за спровођење мира у БиХ, одржаног у Сарајеву одлучено је да Канцеларија високог представника настави са радом. Руска Федерација је тражила да на следећем, новембарском, састанку

77 *Нови грб и химна, Вечерње Новости*, 17.07.2008, стр. 5

78 *Претња српском народу, Глас Јавности*, 15. 07. 2008, стр. 13.

79 *Додик: ТВ БиХ ради против интереса Републике Српске, Прес*, 14. 07. 2008, стр. 5.

80 *РС може брже у Европску унију од БиХ, Данас*, 01.07.2008, стр. 12.

буде донесена коначна одлука о њеном затварању. Лајчак је после заседања објавио да је добио слободу да после локалних избора у октобру поново започне преговоре о промени Устава БиХ, закључивши: „Још једном понављам чињенице које неки заборављају – БиХ се неће поцепати и без договора три конститутивна народа њена унутрашња структура се неће мењати.”⁸¹

М. Додик је 1. јуна 2008. на заседању Српског националног већа, у присуству С. Месића изјавио како Републику Српску осећа као државу, док је БиХ наметнута.⁸²

Крајем маја Х. Силајџић је изјавио да се у БиХ говори једним језиком који има три имена. У РС су ту тврдњу означили као покушај унитаризације.⁸³

Додик о томе зашто не осећа Сарајево као свој главни град: „зато што су Срби у њему губили животе, посао домове, а 150,000 њих више у њему не живи.”⁸⁴

Премијер РС најавио је да ће српска страна напустити преговоре о реформи полиције уколико парламент БиХ не усвоји законе о реформи, који су кључни услов да БиХ крајем априла потпише Споразум о придруживању са ЕУ.⁸⁵ Кристијан Шварц

81 *Лајчак остаје, Вечерње Новости*, 26. 06. 2008., стр. 4. Слично као и СФРЈ по уставу из 1974. године.

82 *Изетбеговић: засад само реторика, Данас*, 03. 06. 2008, стр. 13

83 *Додик: босански језик покушај унитаризације, Данас*, 26. 05.2008, стр. 13.

84 *Сарајево није моје, Вечерње Новости*, 18.04.2008., стр. 4

85 *Усвојити реформе, Вечерње Новости*, 03. 04. 2008., стр. 4.

Шилинг је изјавио да је реформа полиције могућа тек пошто у БиХ буде спроведена уставна реформа. Лајчаку је замерио зато што се бавио ситницама.⁸⁶

Ерхард Бусек, специјални координатор Пакта стабилности југоисточне Европе изјавио је: „Дугорочно гледано, сматрам да ће проблем БиХ бити теже решити (него проблем Косова), зато што делови БиХ – Федерација и РС – и даље нису срасли.“⁸⁷

Треба напоменути да политичари из РС никад нису пропустили да наведу како се неће одвајати од БиХ уколико буде прекинуто развлашћивање РС. Једини изузетак је била кампања ради очувања суверенитета Србије на Косову и Метохији.

Хавијер Солана оценио је за *Дневни аваз* да ЕУ неће допустити кршење Дејтонског споразума како кад је реч о сецесији, тако и у погледу укидања ентитета.⁸⁸ Усвајање два закона о полицији у доњем дому парламента БиХ, априла 2008. године, поздрављено је од стране ЕУ као важан корак ка потписивању ССП-а. Очекивано је да ти закони, заједно са осталим у вези са реформом полиције, буду усвојени и у горњем дому БиХ. У јавности је оцењивано да је РС успела да очува минимум својих овлашћења будући да је компромисан текст одређивао како ће структура полиције одговарати политичкој структури државе.⁸⁹

86 *Шилинг, Лајчак се бави ситницама, Данас*, 29. 03. 2008, стр. 8.

87 *БиХ већи проблем од Косова, Курир*, 18. 03. 2008, стр. 4.

88 *ЕУ неће толеристаи кршење Дејтона, Курир*, 09. 03. 2008, стр. 2.

89 *ЕУ очекује потврду у Дому народа БиХ, Данас*, 12. 04. 2008, стр. 8.

Почетком 2009. године криза преговора око уставних промена довела је до новог надметања између премијера РС Додика и члана председништва БиХ Силајџића. Овог пута Додикову претњу да би неуставно кршење постојећих права Срба и РС могло да изазове проглашење независности овог ентитета пратила је заједничка активност из неколико држава и центара моћи. Тако је у *Њујорк тајмсу*, неколико страних и српских новина објављена вест о спремности САД да дозволе хрватској војсци да освоји Републику Српску.⁹⁰ У САД је започела акција у Конгресу за изгласавање Резолуције о БиХ. Посебан скандал представља чињеница да је један од покретача ове акције конгресмен Берман Хауард који се налази у коукусу који наводно лобира за интересе Републике Србије. Коначно, против Милорада Додика је покренута истрага због злоупотребе средстава. У складу са праксом из времена подношења тужбе против Србије (СРЈ) за геноцид и овај процес покренут је кршењем форме и заобилажењем запослених који припадају српској националности у безбедносним структурама БиХ.

Званична Србија на све ово није јавно реаговала. Приликом посете министра одбране Србије Дра-

90 Приватни разговор угледног хрватског политичара и бивег председника Хрватског хелсиншког одбора и наводни неформални разговор Стјепана Месића са једним од политичара из Републике Српске... Свакако најутјицајнија најава стигла је из пера новинара *Њујорк тајмса*. D. Bilefsky, *Prospects loom for another Bosnian war*, *New York Times*, December 18, 2008; D. Bilefsky, *Tensions Rise in Fragile Bosnia as Country's Serbs Threaten to Seek Independence*, *New York Times*, 26. 2. 09.

гана Шутановца Сарајеву било је речи о сарадњи двеју војски, чак о изједначавању грађана ентитета у погледу појединих права у Србији, али не и о овим питањима.⁹¹

У ноћи између 12. и 13. маја (по средњоевропском времену) Конгрес САД је усвојио Резолуцију 171, коју је предложио председавајући Комитета за спољну политику Представничког дома Хауард Берман (Howard Berman). Овим документом затражено је да БиХ буде реформисана у „ефикасну“ државу способну да спроведе реформе и испуни услове ЕУ и НАТО. Препоручен је избор специјалног америчког изасланика за Балкан, уставна реформа и сарадња са Трибуналом у Хагу. Затражено је задржавање Канцеларије Високог представника и редефинисање улоге ЕУФОР-а92 Реакција је стигла из РС где је скупштина усвојила закључке (14.5.2009) којима је захтевано обустављање преноса и повраћај старих надлежности.

91 *Шутановац: За боље односе са БиХ, Бета, 25.3.2009, 13,57ч.*

92 *Конгрес усвојио резолуцију о промјенама Устава БиХ, Радио Слободна Европа, 13.5.2009.*

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА – ЗАКЉУЧАК И ПРЕПОРУКЕ

Извесно је да је политички статус српског народа у Босни и Херцеговини несигуран и привремен. Искуства из СР БиХ пре 1992. године и прилике у вези са хрватским народом из БиХ у нефункционалној Муслиманско-хрватској федерацији (ФБиХ) показују да без институционалне ентитетске (државне) заштите неможе бити пуне политичке еманципације, економског развоја и дугорочног опстанка конститутивног народа у држави каква је Босна и Херцеговина.

На основу налаза овог извештаја јасно је да је петнаестогодишња историја дејтонске БиХ била конструисана криза која је за циљ имала потпуно моралну дисквалификацију Републике Српске, њено укидање, као и дехуманизацију српског народа и ускраћивање његових колективних права. У овом послу бошњачки политичари имали су делимичну подршку САД, појединих држава ЕУ које су на овај начин браниле своје стратешке интересе у југоисточној Европи и оправдавале своју прагматичну политику на Блиском истоку. Нажалост, захваљујући финансирању из иностранства, али и остацима комунистичке и југословенске идеологије у домаћим елитама, и током 2008. били смо сведоци тешких речи и активне кампање против политичких права српског народа у Босни и Херцеговини у јавности Србије.

Република Србија није имала активну политику према БиХ и Републици Српској. Први људи Србије нису имали јасан програм и дефинисане ставове. Приметно је да су заједничке установе посебно биле активне пред изборе. Такође, током 2008. године често смо били сведоци чињенице да високи функционери Републике Србије настоје да изједначе политику Србије према Републици Српској и Муслиманско-хрватској федерацији.

Чињеница да Република Србија није активно иступала у јавности како би заштитила Републику Српску од непрекидне кампање блаћења, дехуманизације и претњи, може бити оправдана њеним лошим међународним и економским положајем. Ипак, чињеница да РС није један од државних и спољнополитичких приоритета, као и да у буџету⁹³ нису одређена средства за унапређење културе и просвете нашег народа изван Србије, а посебно у Републици Српској, заслужује најоштрије критике.

Из досадашње историје притисака на РС и српски народ у БиХ јасно је да тврдње о застоју реформи и модернизације БиХ због споровођења Дејтонског споразума, као и неопходности ојачавања државе ради уласка у ЕУ нису тачне. Будући да је ЕУ спремна да прихвати укључење јединственог Кипра у ЕУ успостављеног имплементацијом Ана-новог плана из 2004. према коме турска заједница добија на овом острву већи степен равноправности

93 У Предлогу закона о буџету Републике Србије за 2008. (реч је о бољем примеру, пошто је 2009. година под сенком глобалне економске кризе) Република Српска није ни споменута.

и колективне заштите него што данас ужива српска у БиХ, није обезбеђен потпуни повратак прогнаних, а притом је турској војсци дозвољено да остане стационирана на простору турске федералне јединице на острву, чуди њена одлучност да српском народу у БиХ укине ова колективна права.⁹⁴ Поједине изјаве које су цитиране у овом извештају јасно указују да би после укидања или потпуног развлашћивања РС следећи корак било стварање нове, јединствене „босанске нације“, њеног језика и историје.

94 <http://unannanplan.agrino.org>.

ИЗВЕШТАЈ О ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У ХРВАТСКОЈ

Број припадника српског народа у Хрватској је непрекидно опадао током читавог XX века. Срби су у Хрватској и Славонији према попису из 1910. чинили 25,6% укупног становништва (644.955 од 2.621.954 становника). У Далмацији су у исто време Срби чинили 16% становништва (укупно је у Далмацији живело 634,855 становника). Треба напоменути да у то време Барања и Истра нису биле део Хрватске, баш као што је Бока Которска била део Далмације.⁹⁵ Чињеница да су српски устаници до 1943. године чинили велику већину партизанских снага у данашњој Хрватској и да се социјалистички режим на њих значајно ослањао, прикрила је процесе асимилације у градовима. Нестанак политичке матице оличене у Србији и процес опадања заступљености српског народа на универзитету и у политичко-интелектуалној елити Хрватске довео је до његове маргинализације у Хрватској.

Српски народ у Хрватској постао је почетком деведесетих година XX века нека врста таоца борбе националних савеза комуниста за превласт и касније сукоба око очувања и наслеђа Југославије. Стварање САО Крајине и касније РС Крајине довело је до прогона и масовног исељавања српског становништва из градова који су остали под контролом власти Ре-

95 B. Jelavich, *History of the Balkans, Twentieth century*, (Cambridge University Press, Cambridge 1983). 57.

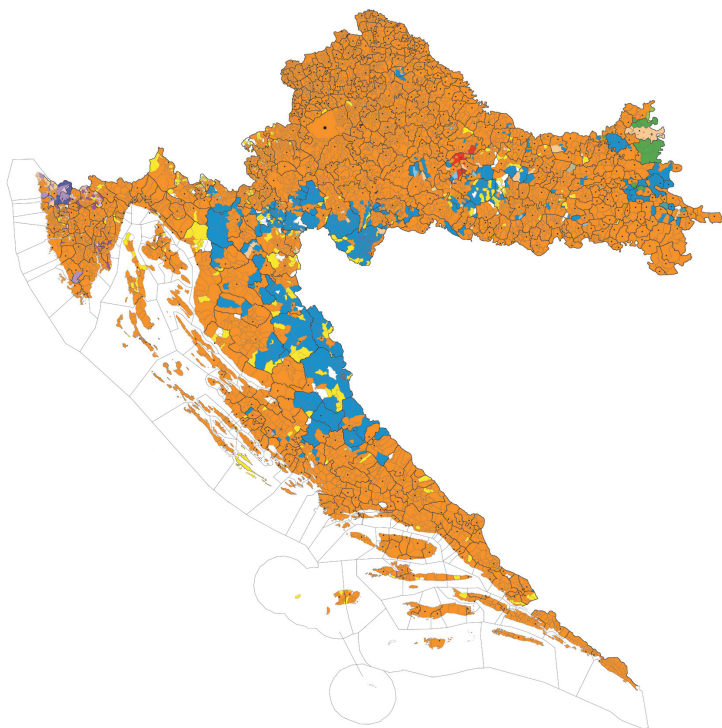
публике Хрватске. После етничког чишћења из времена војних акција „Бљесак“ и „Олуја“ из 1995. године, број Срба у Хрватској постао је симболичан, да би до 2002. године са организованим и подстицаним повратком досегао 4,5% укупног становништва Републике Хрватске (нешто више од 201.000).⁹⁶

Са формирањем прве владе Иве Санадера 2003. године, Срби су први пут после 1990. године ушли у владу Републике Хрватске. У првом кабинету били су скромније заступљени, док у актуелној влади имају и једног од потпредседника.⁹⁷ Чињеница је, међутим, да Срби до данас нису интегрисани у хрватско друштво. Иако су им формално омогућена културна и просветна права, они нипошто нису равноправни са већинским и другим народима, посебно када се са дипломама њихових малобројних школа треба запослити или продужити студије. Против нешто више од 4.900 Срба поднесене су кривичне пријаве због наводних ратних злочина. Одбачено је 26% пријава, а против 3.827 је покренут поступак.⁹⁸ Спискови оптужених никада нису комплетно објављени нити предати властима Републике Србије. Ти бројеви су астрономски, будући да је целокупна Српска Војска Крајине номинално бројала тек нешто мање од 15.000 војника! Посебан проблем за повратнике представља нерегулисање и одузимање станарских

96 Д. Ђукановић, *Положај Срба у постјугословенским државама*, Нова српска политичка мисао, vol. XV (2007), no. 3–4, 369.

97 Слободан Узелац, потпредседник владе за регионални развој.

98 В. Дугалић, *Проблеми Срба повратника*, Политика, 20.03.2009, А5

REPUBLIKA HRVATSKA

Etnička karta po naseljima
Prema popisu stanovništva iz 2001. godine

Autor: Milan Djogo
- 2009. -

*za naselja sa manje od 10 stanovnika nisu objavljeni podaci o etničkoj pripadnosti

права. Реч је о 50.000 станова. Према неким подацима, до сада је враћено (или је извршено обештећење власника) свега 300 станова. Хрватска влада је под притиском из иностранства омогућила повратак становарског права чије је спровођење у пракси, међутим, фактички онемогућила бројним административним препрекама.⁹⁹ Једино оправдање које хрватске власти износе као разлог неизвршења преузете обавезе јесте да би исправљање те ратне неправде било изузетно скупо.

У Хрватској је 1991. године живело 582.000 Срба и 106.000 Југословена. Претпоставља се да се укупан број Срба кретао око 645.000. До 1995. године, из Хрватске је прогнано или се иселило око 400.000 Срба (250,000 са простора РСК за време „Олује“). Званично се у Р. Хрватску вратило 126.000 Срба. Ипак, реч је само о лицима која су после 1995. године добила хрватска документа. Према проценама Документационог центра Веритас у Републику Хрватску се заиста вратило између 40.000 и 50.000 Срба, 7.500 живи повремено у обе државе, око 13.000 повратника је до сада умрло. Током 2007. године из Србије се у Хрватску иселило 1,479 грађана. У супротном смеру пошло је њих 3.818.¹⁰⁰

И поред чињенице да је ССДС чланица владајуће коалиције, политички статус Срба у Хрватској није значајно поправљен. У општинама са етнички мешовитим становништвом, ретки су случајеви поли-

99 Семина Лончар из Центра за развој демократије из Сплита спомиње број од 25,000 одузетих станова. *Враћено 300 станова*, *Блиц*, 28. 06. 2008. стр. 11

100 М. Албуновић, *Срби се и даље исељавају*, *Политика*, 4.8.2008., стр. А1

тичких постизборних коалиција између хрватских и српских странака. Дobar и симболичан је пример Книна где су се 2004. године све хрватске странке удружиле и, без обзира на политичке и програмске разлике, формирале коалицију остављајући политичке представнике српског народа у опозицији. У областима „посебне државне скрби“ јасно се могу видети понекад чак и одвојена повратничка и насељеничка насеља. Однос према изградњи и обнови се разликује. Треба рећи да је у свему веома важан изостанак трајније политике Републике Србије. Одсуство улагања из Србије у области у којима је некада живео српски народ могуће је оправдати недостатком средстава и нерасположењем хрватске владе, ипак изостанак просветне и културне активности забрињава. Дobar пример је изјава у писму које је Напредном клубу упутило Министарство просвете Републике Србије. У њему је изриком наведено да „до сада...“, а реч је несумњиво о раздобљу од 2000. године и времену пуне нормализације односа двеју држава, „...није било конкретније сарадње са Хрватском (...) односно са припадницима српског народа (у овој држави)“.¹⁰¹ Такав извештај међутим, супротан је званично прокламованој политици. Република Хрватска и државна заједница Србија и Црна Гора су још 15. новембра 2004. године потписале споразум о узајамном поштовању њихових етничких мањина.¹⁰² Намеравао је и оснивање мешовитог међудржавног

101 Ж. Обрадовић – УГ Напредни клуб, Београд 09. 03. 2009., Бр. 680–00–0036/2009–06

102 Д. Ђукановић, *Исто*, 371; Д. Ђаковић, *Институционални модели за демократизацију постјугословенских држава*, Институт за међународну политику и привреду, Београд 2007, стр. 143.

одбора који би надгледао споровођење заштите мањина. Док у западним крајевима некадашње РС Крајине и у хрватским градовима Срби не уживају просветну аутономију, па се често дешава да њихова деца похађају римокатоличку веронауку, у области источне Славоније, Барање и западног Срема Срби имају извесну просветну аутономију, организоване су њихове школе, а поред локалне самоуправе постоји и „Заједничко веће општина“.¹⁰³ Ипак, та права утемељена Ердутским споразумом немају велики значај уколико Република Србија није економски присутна у области, будући да је грађанима образованим у српским школама тешко да се интегришу чак и у средини у којој живе. Зато је присутна миграција студената и школованог света ка Новом Саду и Београду.

О неговању културне баштине стара се Српско културно друштво „Просвјета“ (са седиштем у Загребу) и већи број удружења широм Хрватске. Почетком 2008. године, новине су пренеле вест о споразуму између премијера Санадера и Милорада Пуповца о повратку ћириличног писма (као изборног предмета) и дела појединих српских писаца у школске програме у Републици Хрватској. Наиме, до 1991. године, нормативно је било уређено да трећина садржаја из матерњег језика и књижевности буде штампана ћириличним писмом. Таква пракса је касније укинута. Овај концепт о коме је писао хрватски *Јутарњи лист* требало би да буде примењен од школске 2010/11. године, Пуповац је изјавио како би његовом применом било добијено „интегрисано школство“.¹⁰⁴

103 Исто.

104 *Повратак ћирилице у хрватске школе*, Дневник 17.1.09., стр. 14

Пуповац, међутим, није споменуо да би „интегрисано“ школство логично подразумевало укидање српских школа и пуну интеграцију српске и хрватске просвете у Републици Хрватској.

После другог круга локалних избора 2009. године, СДСС, као најмоћнија српска странка у Р. Хрватској прогласио је како су слабији резултати из првог круга „анулирани“. Треба напоменути да је СДСС углавном наступао у коалицији са ХДЗ и да је имао углавном инфериоран положај. Такође, устијавањем општина самоуправа у сиромашним општинама је значајно осиромашена. Странка је успела да освоји власт у 13 општина (што је наводно у нивоу броја општина којима су српске странке управљале после мајских избора 2005. године. Ипак, треба рећи да је очекивано освајање власти у 20 општина.) СДСС је победила у Ердуту, Трпињи, Двору, Вргинмосту, Крњаку, Грачацу и Кистањи, док је у првом кругу освојила власт у Негославцима, Борову, Маркушици, Јагодњаку, Врховинама и Бискупији. Очекивани су и резултати избора у Доњем Лапцу (14. јуна 2009.), независни начелници у Шодоловцима и Ервенику блиски су СДСС-у¹⁰⁵

Парламентарна скупштина Савета Европе препоручила је Хрватској да „поништи последице прогона Срба“ и усклади устав са стањем од пре 1991. према којима би Хрватска постала држава два народа са истоветним правима¹⁰⁶

105 Drugi krug anulirao lošije rezultate od prije 14 dana !!, 1.6.09., www.sdss.hr; СДСС је поражен у Доњем Лапцу.

106 V. Stojarova, M. Mareš, Republika Srpska Krajina – prepreka na putu integracije Hrvatske u evroatlantske strukture?, Bezbednost Zapadnog Balkana, br. 11, oktobar-decembar 2008, Beograd, 35

ИЗВЕШТАЈ О ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У СЛОВЕНИЈИ

Српски народ је највећа мањинска заједница у Републици Словенији. Иако је његов удео у укупном становништву опао од 1991. до 2002. (са 2% на 1,98%) у Словенији и даље живи 38,964 припадника српског народа. Србима, међутим није признат статус националне мањине, већ се воде као етничка заједница. Срби нису признати за „аутохтону етничку заједницу“ и оспорена су им права која уживају малобројнији припадници италијанске или мађарске националне мањине (обезбеђено учешће у парламенту).¹⁰⁷ Ипак, овом приликом је Србима учињена неправда будући да су у Словенији присутни као староседеоци подложни убрзаној асимилацији. Наиме, у селима Бојанци, Мариндол, Милићи и Пауновићи, која се налазе у Белој Крајини области у близини границе са Републиком Хрватском, Срби живе већ више од три столећа и могу се сматрати староседеоцима Словеније.¹⁰⁸

Посебан проблем представља криза око избрисаних грађана. Реч је о око 30.000 становника Словеније који су, и поред тога што су имали стално пребивалиште у Словенији, 1998. административним путем лишени свих дотадашњих права. Већина тих људи

107 Д. Ђукановић, *Положај Срба у постјугословенским државама...* стр. 368–369.

108 Т. Petrović, *Srbi u Beloj Krajini, jezička ideologija u procesu zatмене jezika*, Beograd 2009, стр. 25.

припада српском народу.¹⁰⁹ Иако је Уставни суд Словеније пресудио да је такав поступак био неуставан неправда до данас није исправљена. Приликом посете министра спољних полова Вука Драшковића јануара 2005. године Словенији констатовано је да су односи две државе добри. Такву изјаву критиковали су представници српске заједнице.

Напредни клуб је приликом израде овог извештаја контактирао и поједина министарства у Влади Републике Србије, у чијој је надлежности брига за српску заједницу изван Србије. Министарство просвете је једино одговорило на наша питања. Кад је реч о Републици Словенији, баш као и о Републици Хрватској, одговор за 2008. годину био је изричит: „Није било конкретније сарадње са ... Словенијом... нити са припадницима српског народа у овој држави“.¹¹⁰

109 *Дежела најзад признала „избрисане“ Србе, Дневник*, 12. 12. 2008, стр. 6.

110 Др Жарко Обрадовић – УГ Напредни клуб, Београд 09. 03. 2009., Министарство просвете Републике Србије, бр. 680-00-00036/2009-06

ИЗВЕШТАЈ О ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕПУБЛИЦИ МАКЕДОНИЈИ

Срби у Републици Македонији стекли су извесна политичка и културна права тек пошто је после дуготрајне кризе успостављен Оквирни споразум од 13. августа 2001. године, познатији као Охридски споразум. Охридски споразум гарантовао је висок степен колективних права, према неким ауторима и највиши кад је реч о државама западног Балкана, само оним националним заједницама које прелазе 20% у укупном броју становника Републике Македоније. Охридски споразум предвидео је могућност успоставе (полу)конститутивности за поједине заједнице. Требало је да у измењеној преамбули Устава Македоније све етничке заједнице Македоније, а међу њима и српска, „преузму одговорност“ за будућност државе.¹¹¹ Срби, Турци, Власи и Роми добили су могућност да у појединим општинама у званичној употреби користе своје језике.

Према попису из 2002. године у Македонији је регистровано 35.938 припадника српског народа. Они чине 1,77% укупног броја становника. Од 1991. године, када их је било 42.775 њихов број је опао чак за 16%. Поред распада СФРЈ и повлачења савезне администрације, разлог опадању броја српског становништва треба тражити и у асимилацији. Република Србија није показивала интересовање за Србе у Македонији. Током деведесетих година то интересовање било је изузетно слабо. Има индиција да је чак постојао некакав споразум између председ-

111 Д. Ђукановић, стр. 375.

ника двеју држава (Милошевић-Глигоров) који је подразумевао да се ово питање не отвара. Прилике нису много боље ни данас. Тако у одговору Министарства просвете Републике Србије Напредном клубу нису чак ни наведене активности министарства у Македонији.

После 2002. године Срби у Македонији су ступили у Собрање, а од 2006. су присутни и у Влади Македоније. Поред посланика који је изабран на листи ВМРО-ДПМНЕ, из Демократске партије Срба у Македонији су заменик министра за саобраћај и везе као и директор за образовање на језицима националних мањина у Министарству просвете.¹¹² Представници ДПСМ-а присутни су у појединим општинама као што су Старо Нагоричано и Чучер-Сандово уз границу са Републиком Србијом.¹¹³

Односи Србије и Македоније су значајно уздрмани македонским признањем једнострано проглашене независности Косова. Помак у међусобним односима незире се након посете Македонији министра спољних послова Србије у мају 2009. године. Том приликом, уговорен је скори долазак македонског амбасадора у Београд и јачање међусобних односа. Како је изјавио министар Јеремић: „морамо да се концентришемо на оно што нас спаја, а не на оно што нас раздваја“.¹¹⁴

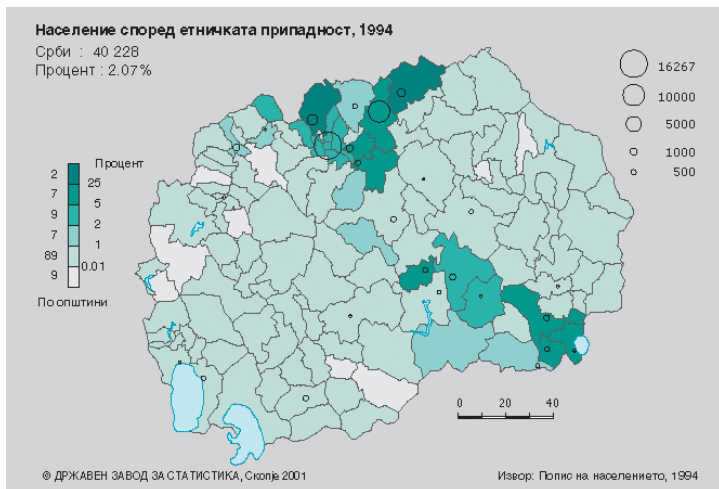
112 Положај Срба у окружењу – Министарство за дијаспору Републике Србије. После формирања садашње владе представник партије постао је заменик министра културе, а њени кандидати су на челу неколико важних јавних предузећа.

113 Званична презентација Општине Старо Нагоричане, <http://www.opstinastaronagoricane.gov.mk/mak/index.asp>, (сајт посећен 24 05 09).

114 *Јеремић: Са нестрпљењем очекујемо долазак амбасадора, Бета, 7. мај 2009.*

Грб Општине Старо Нагоричино

ИЗВЕШТАЈ О ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У МАЂАРСКОЈ

Статистички подаци показују да је протеклих деценија дошло до опадања броја Срба у Мађарској. Према стању из 1900. године, број оних који су се декларисали као Срби или им је српски био матерњи језик износио је 24.254¹¹⁵, а у периоду од 1970. до 1980. године Срба је у Мађарској било преко 11.000¹¹⁶. Данас, према последњем попису из 2001. године, број Срба у Мађарској износи 7350¹¹⁷ (или око 0,072 % популације) и једна су од најмањих националних заједница. Просечна старост српске популације је 41,6 година¹¹⁸. Највећи број Срба је концентрисан у областима Будимпеште, Чонграда и Пеште¹¹⁹.

115 Овај број се повећао, те је 1910. било 26.248 Срба. Од 1920. па надаље број Срба драстично опада. Детаљније, линк – http://www.nepszamlalas.hu/eng/volumes/24/tables/load1_2.html

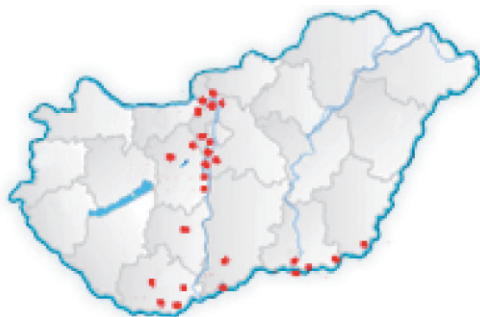
116 Премда је овај податак наведен у Статистичком извештају 2001, треба имати на уму да су се до распада СФРЈ као мањинска заједница водили Југословени; мада то у овом извештају није наведено. Остаје нејасно да ли се овај податак односи само на оне који су се тада изјаснили као Срби или је додат и број оних који су првобитно вођени као југословени.

117 Попис становништва у Мађарској, 2001. година, линк – <http://www.nepszamlalas.hu/eng/>

118 Попис становништва у Мађарској, 2001. година, линк – http://www.nepszamlalas.hu/eng/volumes/24/tables/load-szerb2_1.html.

119 Попис становништва у Мађарској, 2001. година, линк – http://www.nepszamlalas.hu/eng/volumes/24/tables/load-szerb3_1.html

Када је реч о њиховом социјалном статусу, Срби су у Мађарској најшколованија мањинска заједница,¹²⁰ а број незапослених је мали (свега 263 особе¹²²).

*Општине у којима живе Срби у Мађарској,
извор – ССМ*

Интегрисаност Срба у државним и друштвеним структурама у одређеној мери постоји и она је законски регулисана.

120 Према попису из 2001. године број Срба са дипломом факултета износи 1543 или 21.7% укупне српске популације. Укупан број оних без основног образовања, уколико се изузму деца, износи 40. Детаљније – http://www.nepszamlalas.hu/eng/volumes/24/tables/loadszerb2_4.html

121 Број дипломираних је у српској и немачкој националној мањини је изнад националног просека, Fact sheets on Hungary, Ministry of Foreign Affairs, 2000, линк – www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/9F2D180E-538E-4363-AA5E-3D103B522E3B/0/etniang.pdf

122 Према попису из 2001. године, линк – http://www.nepszamlalas.hu/eng/volumes/24/tables/loadszerb2_7.html

LXXVII закон о правима етничких и националних мањина¹²³ из 1993. године дефинисао је Србе као једну од тринаест националних мањина. Према Уставу Републике Мађарске, националне мањине представљају конститутиван део државе¹²⁴.

На основу Закона о правима етничких и националних мањина 1995. године основана је Самоуправа Срба у Мађарској (ССМ)¹²⁵ ; она је културни и документациони центар који представља кровну организацију тамошњих Срба и заступа интересе српске заједнице. До оснивања ССМ главну улогу је имао Савез Срба у Мађарској који након формирања Самоуправе губи своју функцију, али и даље постоји¹²⁶.

У Будимпешти је 1995. године основана Српска самоуправа и представља интересе око 2.000 Срба у главном граду Мађарске¹²⁷. Заједно са ССМ она координише активности свих српских организација у Мађарској.

Закон о правима националних и етничких мањина у Мађарској омогућава и оснивање земаљских самоуправа. Највише тело земаљских самоупра-

123 www.helsinki.hu/docs/Act%20LXXVII%20of%201993.pdf

124 Устав Републике Мађарске, члан 68, линк – <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc.cgi?docid=94900020.tv&dbnum=62>

125 Интернет адреса – <http://www.szerb.hu/ser/index.php>

126 Савез Срба у Мађарској је настао 1991. године, након распада Демократског савеза Југословена. Активно је функционисао до 1995, када је основана Самоуправа Срба у Мађарској која је преузела већину његових надлежности. Данас је у надлежности Савеза Срба у Мађарској једино недељни лист *Српске народне новине*, али ће и њега ускоро преузети Самоуправа Срба у Мађарској.

127 Детаљније о Српској самоуправи у Будимпешти, линк – <http://www.ssb.hu/?id=1020>

ва је скупштина, која у случају Самоуправе Срба у Мађарској у садашњем циклусу броји 29 чланова¹²⁸. Изменама закона о мањинама 2005. године поред мањинских уведене су и жупанијске самоуправе. Представници оба нивоа бирају се на изборима. Изменама у закону утврђено је – припадници мањина прво морају да се региструју као такви да би имали право да гласају за листе на локалним изборима и да подлежу обавези провере знања мађарског језика¹²⁹. Ово је изазвало незадовољство међу свим мањинским заједницама јер су се страховале да ће имати мање представника у локалним институцијама.

Данас, након избора 2007. године, у Мађарској постоји 40 српских месних самоуправа. Срби су на локалном нивоу укључени у коалиције и активно учествују у раду локалних самоуправа.

У јануару 2009. Скупштина Самоуправе Срба у Мађарској је једногласно изгласала да се српска мањина придружи Савезу државних мањинских самоуправа (СДМС). Тај савез је замишљен као удружење самоуправа оформљено ради бољег наступања према државним властима. Приликом разматрања приступа СДМС спорно је било што је предвиђено већинско гласање, што би значило да већина може да донесе одлуку на штету мањине. Због тога је Скупштина Самоуправе Срба у Мађарској усвојила и одлуку која предвиђа да одлучивање у СДМС буде једногласно¹³⁰.

128 Према подацима са сајта Самоуправе Срба у Мађарској, линк – <http://www.szerb.hu/ser/kozosseg.php>

129 Извор: линк – <http://www.revija92.rs/code/navigate.php?Id=333>

130 Записник са Седнице Скупштине Самоуправе Срба у Мађарској од 17. јануара 2009, линк – http://www.szerb.hu/ser/pdf/zapisnik1_2009.pdf

Када је реч о културним институцијама, Срби су једна од три националне мањине које имају и своје позориште¹³¹ у Будимпешти, основано 1991. године. Према подацима из публикације „Српски адресар 2007 – 2011“ у Мађарској постоји пет српских културно-уметничких друштава. При ССМ основана је и библиотека која има 4.000 наслова. Веома значајна институција је и Културни документациони центар Срба у Мађарској основан 2003. године са седиштем у Сегедину. Центар се бави промоцијом културе и традиције Срба на простору Мађарске, али још увек није објавио извештај за 2008. нити програм за 2009. годину.

Образовање на српском језику у Мађарској¹³² једино је развијено у Будимпешти – постоји српско забавиште, основна школа, гимназија и ђачки дом. Изван Будимпеште, у Деску се налази српска основна школа, док у Батањи и Ловри постоје основне школе где се настава може похађати на српском језику. Високо образовање на српском језику постоји на Вишој учитељској школи у Будимпешти (смер за српске васпитаче), а на универзитетима „Лоранд Етвеш“ у Будимпешти и „Атила Јожеф“ у Сегедину постоје катедре за славистику.

Срби у Мађарској су више пута покренули иницијативу да Србија суфинансира одређен број наставног особља из матице који би предавали у

131 Fact sheets on Hungary, Ministry of Foreign Affairs, 2000, линк – www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/9F2D180E-538E-4363-AA5E-3D103B522E3B/0/etniang.pdf

132 Коришћени подаци из „Српски адресар 2007 – 2011“, линк – www.szerb.hu/dokumentumok/adresar_2008.pdf

српским школама, али тако нешто још увек није реализовано¹³³.

Верски центар Срба у Мађарској јесте Будимска епархија са седиштем у Сентандреји. У оквиру Будимске епархије налази се и црквени музеј, а повремено се издаје и часопис *Епархија* који је наглашеног верског садржаја.

Информисање српске мањине у Мађарској одвија се преко тамошњих државних медија који емитују емисије на српском језику, као и преко српских гласила. На мађарској телевизији се једном недељно емитује получасовна емисија *Српски екран* али у термину у којем је гледаност ТВ програма јако слаба¹³⁴. Такође, мађарски радио свакодневно емитује двочасовни програм на српском језику. Поред државних емитера, постоје и две интернет радио станице (*Ритам* и *Срб*) које емитују програм на српском, а функционишу под покровитељством Самоуправе Срба у Мађарској, односно Будимпешти. Најзначајније писано гласило на српском језику су

133 Конкретно, ССМ је покренула иницијативу да три психолога из Србије који предају у српским школама буду суфинансирани од званичне Србије, међутим, то још није реализовано.

134 Поређења ради, у извештају о пресеку стања *Српских народних новина* у 2005. години, главни уредник, Милан Степинов наводи следеће податке: „...систем јавог информисања на мађарском језику у Србији састоји се од једног дневног листа, једног омладинског часописа, једног покрајинског и два јака регионална радија, а телевизијски програм на мађарском емитује се шест сати дневно! Чињеница је да се ради о бројчано знатно већој мањини, али то не значи да Срби у Мађарској имају мању потребу за читањем новина на матерњем језику или за гледањем српских телевизијских емисија.“

Српске народне новине (СНН). Међутим, ове новине су суочене са финансијским проблемима будући да им је други пут умањен буџет за 30%¹³⁵ и сада износи око 73.500 евра, што, према оцени уредништва, озбиљно доводи у питање даље излажење овог листа¹³⁶ самим тим и право (у овом случају српске заједнице) на информисање на матерњем језику. С друге стране, мађарска влада је као законску обавезу преузела на себе омогућавање излажења гласила на језицима мањина. За то је надлежна Фондација за националне и етничке мањине. Новац се од ове Фондације додељује путем конкурса, што додатно отежава дугорочно планирање даљих корака. Услед незадовољства радом тог тела, ССМ је предложила да се у пројекцији државног буџета Републике Мађарске, као посебна ставка, издвоји буџет за мањинску штампу, што није прихваћено. Министарству културе Републике Србије СНН су предале пријаву на конкурс за доделу средстава у 2009. години¹³⁷. Почетком децембра 2008. Извршно веће Војводине издвојило је 30.000 евра за помоћ српским медијима у Хрватској, Мађарској и Румунији¹³⁸.

У извештају Одељења за националне и етничке мањине мађарске владе, у периоду од јула до децембра 2008. године једина активност која се односи

135 Прво умањење је било 2004. године, такође од 30%. 2005. године је услед правних проблема, у једном тренутку чак је привремено и обустављено финансирање свих мањинских медија.

136 Конкретно, број страна овог часописа ће са 12 бити смањен на свега осам.

137 Тражена су средства у износу од 16.400 евра.

138 Извор: Радио Телевизија Војводине, 5. 12 2008: Помоћ за српске медије у Мађарској, Румунији и Хрватској

на српску заједницу и која је наведена јесте посета државног секретара за мађине Ференца Гемешја српском вртићу и школи у Батоњи (Battonya) где су дата одређена новчана средства за реновирање школе. У истом извештају, за исти период, види се да је много већа пажња посвећена институцијама и организацијама других мађинских заједница.

Срби се суочавају са потешкоћама и у Будимпешти. Недавно усвојени буџет Будимпеште смањιο је првобитно предвиђена средства за елементарно функционисање мађинских самоуправа (и српске) за 40% и ставио их у посебан фонд за чија ће средства мађинске заједнице моћи накнадно да конкуришу. Оцењено је да је тим потезом самоуправа Будимпеште прекршила уговор о сарадњи са мађинским самоуправама, а вероватно и прописе мађинског закона који предвиђају обавезну консултацију са мађинским самоуправама. Иако су мађинске заједнице указале на то да им је за елементарно функционисање потребно 70–80% првобитно предвиђених средстава, њихов предлог није усвојен¹³⁹.

Премда мађарски закон о мађинама предвиђа могућност да мађине имају свог представника у парламенту, што је потврдио и Уставни суд, мађарски парламент одбија да примени ту одлуку. У новембру 2008. године државни секретар Министарства за дијаспору Републике Србије је у разговору са мађарским државним секретаром за мађине указао на неопходност да се уваже одредбе закона и да српска заједница добије свог представника у

139 Извор: Самоуправа Срба у Будимпешти, линк – <http://www.ssb.hu/?id=1743>

парламенту Мађарске¹⁴⁰. Шансе да се то оствари су мале, а у току су настојања Срба у Мађарској да им се омогући да барем имају некаквог представника у високим политичким институцијама, који чак неће имати право гласа, али који би могао да представља њихове интересе.

Сусрети српских званичника са Србима из Мађарске или са мађарским властима углавном се сведе на разговоре. До погоршања односа протеклих година долазило је у два наврата. Први пут 2004. када је дошло до застрашивања српске заједнице¹⁴¹, и други пут након што је Мађарска признала независност Косова. Такође, мора се приметити да је мађарска делегација више пута у Савету Европе и у другим међународним форумима подносила предлоге резолуција које су доводиле у питање садашњи положај мађарске мањине у Србији. Према званичним изјавама произилази да се односи две земље оцењују као партнерски и блиски¹⁴². Мађарска је још 2000. године увела легитимацију за припаднике своје дијаспоре, а Влада Србије је у мају усвојила Закон о дијаспори који би тако нешто омогућио и Србима изван Србије. Тренутно Србија тражи под-

140 Према: Радио -телевизија Војводине, 26. 11. 2008, Јакшић: Срби у Мађарској да добију посланика у парламенту

141 Тада је власт у Србији захтевала да Мађарска хитно ратификује билатерални Споразум о заштити националних мањина потписан између СЦГ и Мађарске 2003, али се то није десило. Опширније, линк – <http://www.revija92.rs/code/navigate.php?Id=333>

142 Саопштење на сајту Министарства спољних послова Мађарске, линк – http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/en/bal/actualities/visits_and_events/GK_Jeremic_090209.htm?highlight

ршку од Мађарске за интеграције у ЕУ и на то више ставља нагласак него на положај српске националне мањине. У фебруару 2009. министар спољних послова Србије сусрео се са мађарским министром иностраних послова, али се у саопштењу на сајту Министарства иностраних послова Мађарске ни једном једином речју не спомиње српска заједница у Мађарској и њен положај¹⁴³. Крајем новембра 2008. године дошло је до сусрета председника Србије и представника Срба у Мађарској и Румунији а говорило се о потребама за културним садржајима и информисаношћу тамошњих Срба¹⁴⁴. Иако своју законски установљену организацију имају од 1995. године, преставници Самоуправе Срба у Мађарској су тек недавно укључени у званичне државне делегације у посети Србији. У априлу се огласило Министарство иностраних послова Мађарске саопштењем у којем ургира на српске власти да предузму одлучне кораке у обуздавању испада против Мађара у Србији¹⁴⁵. За прву половину маја 2009. године био је планиран сусрет мешовите комисије Србије и Мађарске која је требало да размотри међусобне односе две земље и њихових мањинских заједница.

143 Исто.

144 Према: Радио Телевизија Србије, 24. 11. 2008, Тадић са Србима из Румуније и Мађарске

145 Линк: http://www.mfa.gov.hu/kulkepvisolet/Szabadka/sr/en_Hirek/090409_vajdasagi_magyarellenes.htm

ИЗВЕШТАЈ О ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РУМУНИЈИ

Према статистичким подацима из пописа који је у Румунији урађен 2002. године, Срба има 22.561 и чине 0,1% укупног становништва. На територији Румуније највише Срба (96,404% од укупног броја) живи у Банату, и то у четири жупаније: Тимиш (са 58,831% односно 13.273), Караш-Северин (са 26,958%, односно 6.082), Арад (са 5,394% односно 1.217) и Мехединц (са 5,221%, односно 1.178 Срба)¹⁴⁶. У Букурешту, према истом попису, живи 324 припадника српског народа¹⁴⁷.

Од укупног броја Срба, 88,42% говори српски као матерњи језик. На попису 2002. године 463 становника Румуније који нису Срби изјаснили су се да користе српски као матерњи језик¹⁴⁸.

Највећи број српске популације (58.4%) старости је од 15 до 59 година, а најмање је деце, свега 10,76%¹⁴⁹. По способности рађања деце, према међународним стандардима, мање од 30% припадника српске националне мањине теоретски било способно да рађа 2002. године. Код женског пола овај је проценат још мањи: 26,61%, што утиче на наталитет¹⁵⁰.

146 Према подацима са интернет презентације Савеза Срба у Румунији, линк: <http://savezsrba.ro/serbs-in-romania/statistical-data/>

147 Исто

148 Исто

149 Исто

150 Исто

Од укупног броја Срба, 39,75% је активно становништво, од чега је 94,12% запослено¹⁵¹.

У пописима становништва у Румунији од 1930. године¹⁵² Срби су представљани заједно са Словенцима и Хрватима што је донекле проблем у утврђивању промена у српској популацији током протеклих деценија. Коришћење тих података је до неке мере могуће будући да су Срби увек чинили 85% у тој групи. Почев од пописа 1992. године Срби имају засебну рубрику и тада их је било 29.080. Уколико се тај број упореди са подацима из 2002. види се пад у броју Срба за 6.519, односно 22,47%. То је највећи пад у српској популацији према свим пописима од 1930. године. Као узроци таквог опадања бројности наводе се: пад наталитета, негативни салдо миграције у иностранство, асимилација¹⁵³. Такође, нагла индустријализација у време комунизма довела је до преласка знатног броја Срба из села у градове, што је имало за последицу разбијање интегрисаности мањинске српске заједнице.

Када је реч о њиховом положају у Румунији, Срби представљају једну од 19 националних мањина, а по бројности су осми¹⁵⁴.

151 Исто

152 Попис из 1930. године је био први званичан попис становништва по разграничењу након Светског рата 1914 – 1918, урађен према научним и међународним стандардима тога времена, и његови се резултати узимају као основа за сва каснија поређења, линк: <http://savezsrba.ro/serbs-in-romania/statistical-data/>

153 Према подацима са интернет презентације Савеза Срба у Румунији, линк: <http://savezsrba.ro/serbs-in-romania/statistical-data/>

154 Линк: http://www.dri.gov.ro/index.html?page=date_statistice (подаци доступни само на румунском језику)

Према оцени тамошњих представника Срба, њихов положај је истоветан са положајем других националних мањина, а у складу са важећим законима.

Према члану 62 Устава Румуније из 1991. године једна национална мањина може бити представљена једном организацијом¹⁵⁵. Према румунском уставу, припадницима националних мањина, уколико на изборима не освоје довољно гласова, гарантује се једно посланичко место у парламенту¹⁵⁶. Румунска влада образовала је и Савет за националне мањине¹⁵⁷ који се састоји од три представника мањинских заједница које су представљене у Парламенту. Улога Савета је да ојача везе националних мањина и њихових организација, као и да подржи њихове активности и анализира кораке подузете на пољу образовања мањина на њиховом језику.

Срби су у Румунији организовани око удружења – Савез Срба у Румунији¹⁵⁸ (ССР) које је основано (под другим именом¹⁵⁹) 1989. године. Први члан Статута дефинише ССР као „јавно и неполитичко удружење друштвеног, културно-уметничког, књи-

155 Устав Румуније из 1991. године, члан 62 (2): Организације грађана који припадају националним мањинама, које на изборима не добију потребан број гласова да би биле заступљене у Парламенту, имају право на једно посланичко место; у условима изборног закона. Грађани једне националне мањине могу бити поредстављени само једном организацијом.

156 Члан 62. (2) Устава Румуније

157 Линк: <http://www.dri.gov.ro>

158 Линк: <http://savezsrba.ro/prva/sub-prva/>

159 Удружење Срба у Румунији је током времена мењало свој назив. Садашњи назив удружење добија 1997. године. Опширније, линк: <http://savezsrba.ro/prva/sub-prva/> (одељак – историјат)

жевног и просветног карактера са статусом правног лица¹⁶⁰. Седиште ССР је у Темишвару.

ССР је највиша организација која брине о очувању културног и духовног идентитета српске мањине у Румунији. Активности Савеза се углавном свODE на културно-уметнички садржај и неговање традиције.

Срби немају политичку странку која би заступала њихове интересе, већ ту улогу врши ССР. По Старту ССР, чланови могу истовремено, да буду и чланови политичких партија из Румуније, са примедбом да не би било упутно да су и челници руководећих структура ССР, поготово на централном нивоу.

Срби у Румунији су интегрисани у државне институције. Међутим, утисак је тамошњих Срба да би њихова присутност у локалним институцијама могла да се повећа, поготово зато што располажу високо квалификованим кадровима.

Данас Срби имају једног представника у румунском парламенту (у складу са чланом 62. (2) Устава Румуније) и он је члан парламентарне групе националних мањина¹⁶¹. Положај српског посланика је равноправан положају посланика осталих националних мањина. Његове иницијативе и поднесци пролазе исту процедуру као и у случају осталих посланика у румунском парламенту.

Што се тиче образовних институција¹⁶², Срби су једна од шест националних мањина којој је

160 Линк: <http://savezsrba.ro/prva/statute/>

161 То је посланик Душан Попов, Линк: <http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura.mp?idm=248&cam=2&leg=2008&idl=2>

162 Коришћени подаци са: <http://savezsrba.ro/serbs-in-romania/education/>

омогућено да има наставу на српском¹⁶³. Данас у Румунији постоји 11 четворогодишњих школа (са мање од 500 ученика) и са по једним учитељем. Постоје и две осмогодишње школе у којима се настава одвија на српском и румунском језику. У Темишвару се налази Гимназија „Доситеј Обрадовић“ у оквиру које функционише и основна школа. Високошколско образовање на српском језику постоји на универзитетима у Темишвару и Букурешту где се налазе катедре за српски језик и књижевност¹⁶⁴. У погледу школске спреме, по попису из 2002. године, 98,47% Срба је писмено. Са завршеном школом разних ступњева има их 94,56%. Од пописаних Срба ВСС има 1.839 (8,70%) грађана. У поређењу са осталим мањинским заједницама у Румунији, Срби по образовању заузимају треће место (после Јевреја и Мађара)¹⁶⁵.

Премда спадају у образованију популацију, један од највећих проблема српске заједнице у Румунији тиче се управо образовања. Услед малог броја ученика долази до гашења школа на српском језику. Поређења ради, пре и након Другог светског рата у Румунији је било око 9.000 српских ђака, а данас их је свега 450, од чега је половина у Гимназији „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару.

Због тога су представници Срба заинтересовани за веће гаранције румунске државе да неће доћи до аутоматског укидања наставе на српском уколико,

163 Линк: ebp-ici.ecml.at/Portals/21/documents/NATIONAL.ppt

164 На Универзитетима у Букурешту и Темишвару ради по једна катедра србистике са око 30 студената свака и са по 3–4 универзитетска професора.

165 Линк: <http://savezsrbia.ro/serbs-in-romania/statistical-data/>

у неком периоду, број ђака падне испод прописане границе за функционисање једног одељења.

У Румунији од раније постоје два гласила на српском језику – недељник *Наша реч* и тромесечник *Књижевни живот*. Гласила финансира румунска држава, тј. ССР кроз средства која наменски добија од државе. Србија не учествује у финансирању ових гласила. Недавно је покренут и недељник *Темишварски весник* који штампа Српско-Румунски центар за развој. Исти центар покренуо је у Темишвару и *Банат-линк радио*¹⁶⁶, први српски радио у Румунији. Такође, два сата дневно емитује се српска емисија на Радио Темишвару, као и емисија *Српски видици* у регионалом студију темишварске румунске националне телевизије која траје 25 минута. Међутим, имајући у виду да је телевизија у Темишвару регионална, емисију на српском не могу да прате и они Срби који живе изван подручја Баната.

У погледу финансијске подршке, румунска држава српској заједници даје 600.000 евра преко субвенција ССР за седишта организације и све активности. Та улагања представници Срба оцењују као „довољна“ за функционисање заједнице. Помоћ Србије износи око 30.000 евра годишње и то углавном преко града Београда и града Новог Сада. Ту помоћ представници Срба у Румунији оцењују као „симболичну“ уз сугестију да она треба да се повећа, имајући у виду помоћ која се додељује другим, мање бројним заједницама.

Организованих улагања Србије у подручја на којима живе Срби у Румунији, нема.

Када је реч о сарадњи са државним институцијама из Србије, она постоји, али има одређених

166 Линк: <http://www.banat-link.info/home/?lang=srb>

мањкавости. Као посебно добру, Срби оцењују сарадњу са Министарством дијаспоре, али, како истичу, она је заснована пре свега „на личним и пријатељским везама“. Срби очекују већу подршку Матице српске и Министарства просвете по питању издаваштва.

Односи Републике Србије и Румуније оцењени су као добросуседски. Румунија је више пута поновила подршку Србији и по питању Косова и Метохије и по питању европских интеграција¹⁶⁷. Управо због тога постоје веома интензивни контакти српских и румунских званичника – председник Румуније је два пута у 2008. години боравио у Србији, а узвратне посете начинио је и српски председник. Честе су биле и посете министара и других званичника. Приликом посета српски званичници обилазе и тамошње Србе. Међутим, медијски извештаји, као и званична саопштења, о сусретима српских и румунских званичника много већи нагласак стављају на питање Косова и европских интеграција него на положај српске заједнице у Румунији. У новембру, представници Срба из Мађарске и Румуније сусрели су се са председником Србије¹⁶⁸, народним посланицима¹⁶⁹ и другим званичницима како би указали на свој положај. У мају је у Темишвару у организацији ССР одржана „Европска смотра српског фолклора“. Представници ССР ће учествовати на Видовданском сабору у Београду који организује Министарство за дијаспору.

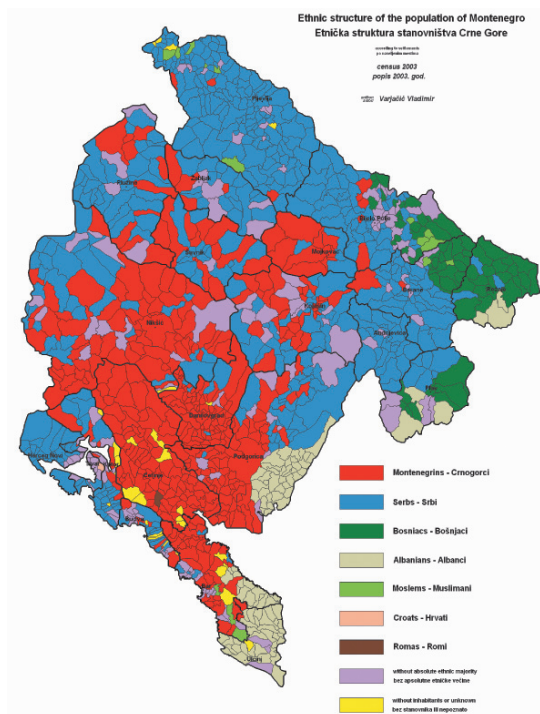
167 Ово је потврђено и приликом мартовске посете председника Србије Румунији. Опширније: <http://www.vesti.rs/exit/Tadic-u-Rumuniji.html>

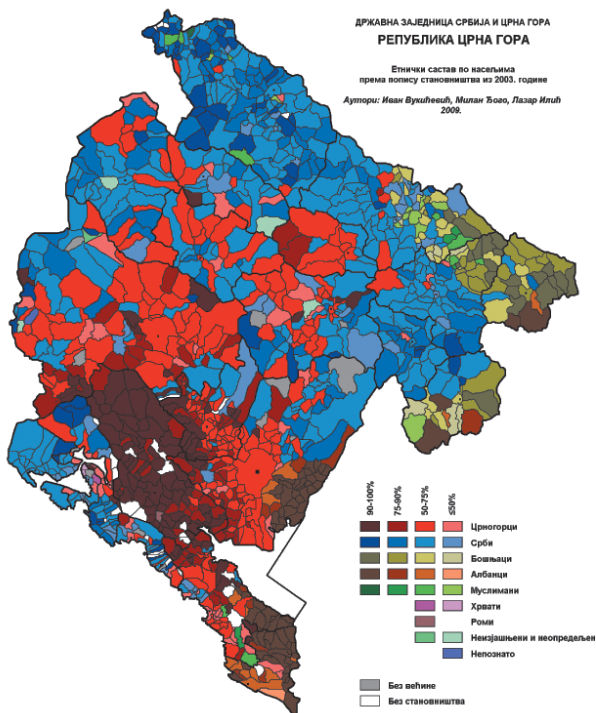
168 Линк: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/Srbija/29378/Tadic+sa+Srbima+iz+Rumunije+i+Mađarske.html?email=yes>

169 Линк: http://www.parlament.sr.gov.yu/content/lat/aktivnosti/skupstinske_detalji.asp?Id=741&t=1

ИЗВЕШТАЈ О ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У ЦРНОЈ ГОРИ

Република Црна Гора простире се на 13.182 км². Према попису из 2003. у њој живи 620.145 становника. Република Црна Гора је мултиетничка држава без националне већине. Њени народи су: Црногорци 267.669 – 43,16%; Срби 198.414 – 31,99%; Бошњаци 48.184 – 7,77%; Албанци 31.163 – 5,03%; Муслимани 24.625 – 3,97%; Хрвати 6.811 – 1,1% и Роми 2.601 – 0,42%

*Етнички карта Републике Црне Горе 2003. године
извор: интернет*

Црна Гора је парламентарна демократија републиканског типа, без демократске смене власти у скоријој или даљој прошлости.

Владајућа коалиција Демократске партије социјалиста, Социјалдемократске партије, Бошњачке странке и Хрватске грађанске иницијативе (председник Владе Мило Ђукановић 2006–) и (председник Републике Филип Вујановић 2008–)

Српски народ не ужива посебну уставну категорију с обзиром на очигледно грађанско уређење државе. Српски народ се ипак спомиње у преамбули устава, уз остале, као што је и српски језик у службеној употреби (у општинама у којима су Срби значајни део становништва).

Бруто просечна зарада 416 евра (2008, Монстат)

Инвестиције из Србије:

- Pink Montenegro
- Delta Holding (Delta City Подгорица)
- Телеком Србија (51% MTel мобилна мрежа) 250 запослених
- Институт Симо Милошевић у Игалу (Home Art and Sales Services Филипа Цептера 56%, Реп. Србија 25,94%, ICN Pharmaceuticals 1,29%)

Подељена је на 21 општину и 2 градске општине Подгорице. Срби чине апсолутну већину у 5 општина (Андријевица, Пљевља, Плужине, Жабљак, Херцег-Нови) и релативну већину у 4 (Шавник, Беране, Бијело Поље, Тиват). Заступљени су са преко 10% у свим општинама сем четири (Рожаје, Улцињ, Цетиње, ГО Тузи). Српско становништво насељава 1.013 насеља или преко четири од пет насеља (80,6%), већински покривајући 47% геопростора (6.479 кв. км) на подручју на коме живи нешто више од половине (100.355 Срба).

Политичку репрезентацију Срба чине Нова српска демократија, Народна странка, Демократска српска странка, Српска странка радикала, делимично и грађанска пројугословенска Социјалистичка народна партија. У последњем сазиву парламента (2009–) једино су НСД и СНП парламентарне стран-

ке са 8 и 18 посланика респективно (где половину посланичког клуба СНП чине Црногорци, а другу Срби). Коалиција српских странака и СНП чине локалну власт у општинама Херцеговини, Андријевица, Пљевља, Плужине и Мојковац. У Херцеговини и Андријевици су непосредно изабрани градоначелници такође српске народности из српских странака док је градоначелник Пљеваља функционер ДПС српске народности.

Поред тога од маја 2008. такође постоји и Српски национални савјет (СНС), највиши орган персоналне самоуправе по Закону о мањинским правима и слободама. Постоји Фонд за мањине који деле сви представници преко 50% мањинских народа који имају основане националне савете (Срби, Бошњаци, Албанци, Муслимани, Роми-Ашкалије, Роми). Фонд за мањине за 2009. годину је износио више од милион евра од чега је за рад и функционисање СНС издвојено 325.000 евра док је исти износ био предвиђен за одобравање одређених пројеката. Треба напоменути да су последњи избори одржани по неуставном изборном закону због неусклађености с уставном одредбом која предвиђа „аутентичну заступљеност“ мањинских заједница, у које би се, по оснивању СНС, рачунала и српска, било кроз сигуран број мандата или снижени изборни праг.

Малобројни културни и медијски сектор је у повоју. Излазе приватне дневне новине *ДАН* као незванично гласило НСД са одређеним културним садржајем ограниченог квалитета. Такође постоји *Свевиђе* као културно-књижевни часопис Епархије будимљанско-никшићке, IN4S.net, као приватни интернет портал, *Српски глас Боке*, као приватно политичко-културно регионално гласило, *Елмаг*, као приватна локална

телевизија, *Исток*, као приватни и сада већ неактивни недељник политичко-културне природе. Влада свеопшти недостатак медија и непостојање државног финансирања српских медија и културних установа.

Устрој СПЦ чине четири епархије – Митрополија Црногорско-приморска с Архиепископом цетињским на челу и викарним Епископом диоклијским, Епархија Будимљанско-никшићка, Епархија Милешевска и Епархија Захумско-херцеговачка – уживају аутономију у вођењу својих послова (кроз Епископски савет архиепископа-митрополита, три епископа и викарног епископа). Постоје међутим све чешћи случајеви напада на имовину конкретно Митрополије Црногорско-приморске и потом Епархије Бумљанско-никшићке. Највећи удари се одвијају на Цетињу и Катунској нахији уопште, у Драговољићима код Никшића, на Бешкој у Скадарском језеру као и у селу Пардус (Љешанска нахија) где су минирани темељи цркве у изградњи која није потом никада довршена по прекиду градње коју је наредила подгоричка општина и чије рушење булдожерима су својим телима спречили мештани. У априлу 2009. године је Суд за прекршаје у Никшићу казнио новчаним казнама пар мештанки због „нарушавања јавног реда и мира“ приликом спречавања полиције у осигуравању проласка следбеника ЦПЦ чији је портпарол Стево Вучинић најавио отимање парохијалне цркве. Подручни орган за прекршаје у Цетињу је у јулу 2008. Радомиру Мартиновићу такође наложио да плати новчану казну због још једног случаја „нарушавања јавног реда и мира“ због употребе стартног пиштоља на Бадње вече приликом паљења бадњака. У међувремену

се такође одвија чудна правно бирократска игра по питању имовине Митрополије Црногорско-приморске. Најпре је цетињска филијала Управе за некретнине „одузела“ имовину од Митрополије на подручју цетињске општине да би Министарство финансија решило супротно. У јануару 2009. је Управни суд усвојио жалбу коју је поднела НВО/верска заједница по имену ЦПЦ. Питање црквене имовине је и раније било предмет вербалне лицитације од представника ЦПЦ чији су походи на исту доживели кулминацију када је на Јовањдан 2009. свештенство Митрополије спречено да одржи литургију у храму св. Јована у Бајицама на Цетињу. Заступник ЦПЦ, Стево Вучинић је више пута позивао државу на конфискацију имовине Митрополије, Епархије Будимљанско-никшићке, Српске и Београдске патријаршије, под чијим власништвом су по његовој тврдњи у катастру уписани разна сакрална места СПЦ.

Више пута је исказана намера Подгорице да јој је неприхватљива чињеница постојања двојних држављана Србије на њеном тлу. Зато црногорске власти већ три године покушавају да пронађу *lex specialis* којим би онемогућиле држављанима Србије или конкретније Србима да, за разлику њихових становника хрватске, албанске и бошњачке народности, узму и држављанство матичне државе. Између два МУП вођене су чак четири рунде преговора о могућем споразуму. Пробијено је неколико рокова, а преговори настављени сваки пут по жељи званичне Подгорице, која условљава потписивање споразума о двојном држављанству доставом информација о држављанима Црне Горе. Очекује да буду обавештена о особама које подносе захтев за пријем у

држављанство Србије. Са друге стране, постоји основана бојазан да би таква службена нота била покретач за одузимање држављанства Србима који би употребили своје право на држављанство матичне државе.

Питање употребе националних симбола је такође неуређено, иако Закон о мањинским правима и симболима предвиђа употребу заставе, грба и химне других националности које живе у Црној Гори, у општинама где оне чине значајан део становништва.

Питање пропорционалне заступљености остаје главни задатак Подгорице на путу пуног поштовања права мањина. Према званичним налазима заштитника људских права и слобода (омбудсмана) Шефка Црновршанина међу запосленима у министарствима културе, одбране, просвјете и науке, здравља, туризма, мањинских права и у Ресору пољопривреде свеукупно је 2008. радило само 37 Срба од 712 запослених, или тачније 5%. Претпоставља се да већину тих Срба чине радници са нижим спремама, са дужим радним стажом. Кључна министарства (мин. финансија, мин. правде, МУП, МИП) нису доставиле дописе о народностима запослених. Према проценама српских НВО, међу шефовима дипломатских мисија Црне Горе нема ниједног Србина, иако само половина има чланске карте владајућих странака док су остали нестраначке личности црногорске народности. Уставни, Врховни, Апелациони и Управни суд нема ниједног судију српске народности. Од 27 судија у Вишем суду у Подгорици само један је српске народности. У Агенцији за националну безбједност је према допису директора исте, у 2008. години само троје од 450 запослених припа-

да српској народности. Подједнака незаступљеност Срба постоји и у локалној управи, осим на местима које именују општинске власти које чине коалиције српских странака и СНП. Тако, на пример, у Херцеговном у четири основне школе само један заменик директора припада српској народности, док су сви директори и остали заменици Црногорци. Постоји истоветан проблем и код фирми у (делимичном) власништву Републике Србије или правних лица чије се матично држављанство везује за Србију (улагања из Србије).

Амбасада у Подгорици још увек је неактивна и привременог карактера, без резиденције и сталне адресе, српске заставе. Државна обележја и даље не постоје. Посете амбасадора и дипломатског особља су ограничене на незваничне, личне посете. Последња посета од значаја српским представницима датира од лета 2007. године. Том приликом обишао их је потпредседник тадашње владе Божидар Ђелић. Реч је о реакцији на игнорисање српских представника приликом посете бившег председника народне скупштине Оливера Дулића Подгорици.¹⁷⁰

Свакодневни институционални проблеми:

- неразрешено питање (не) достављања информација о двојним држављанима
- неразрешен статус правног положаја српског народа (тенденција ка статусу мањине, постојање правних и институционалних услова – Српски национални савјет)

¹⁷⁰ Крајем априла 2009. године српска дипломатија најавила је отварање генералних конзулата у Херцег Новом и у Книну, као и конзулата у Никшићу.

- неразрешен статус националних симбола, спорадични догађаји оспоравања, кажњавања и одузимања застава Републике Србије
- ишчекивање испуњавања државне обавезе ка Србима у виду просвете, медија на мањинском језику
- питање пропорционалне подзаступљености
- толерисани насртаји на СПЦ.

Препоруке

- успостављање сталне адресе амбасаде у Подгорици
- избегавање било каквог достављања личних информација Подгорици које би нарушиле основна људска и грађанска права држављана Србије
- отварање Српског културног центра у Никшићу или Подгорици
- отварање генералног конзулата Србије у Херцеговном а потом у Бернама (пропорционално Републици Хрватској)
- повезивање министарстава Републике Србије са Српским националним савјетом и другим српским институцијама
- решавање питања двојног држављанства у корист Срба, избегавање било каквог увида Подгорице у списак примљених у држављанство, убрзавање, колико је то могуће, процеса у поступку.

ИЗВЕШТАЈ О ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У АЛБАНИЈИ

Република Албанија се простире на 28.748 км². Према попису из 2001. године има 3.069.275 становника (слабо поуздани подаци етничког састава):

Албанаца 3.026.383 (98,6%)

Грка 35.829 (1,2%)

Цинцара (Влаха) 992

Црногораца 678

Транзициона је парламентарна демократија републиканског типа са неколико демократских смена власти, а владајућа је коалиција Демократске странке, Републиканске странке Албаније, Демохришћанске странке Албаније и Реформско-демократске странке Албаније (председник Владе Саљи Бериша 2006–) и (председник Републике Бамир Топи 2007–)

Српски народ ужива подразумевани мањински статус у Албанији као националној држави албанског народа (члан 3 устава) мада није изричито наведено у уставу. Албански је званични језик (члан 14. устава). Члан 20. гарантује мањинама право на употребу и развој матерњег језика, као и удруживања у сврху заштите сопствених интереса и идентитета. Комитет за националне мањине у сарадњи са мањинским заједницама припрема закон о мањинама као и прилагођавање будућег пописа питању субјективног изјашњавања.

Просечна бруто зарада износи 339\$ номинално, 571\$ по паритетној куповној моћи (2008, ММФ).

Срби су концентрисани у Скадарском округу (Qarku i Shkodrës) и Скадарској (Rrethi i Shkodrës) и Велико-малесијској општини (Rrethi i Malësisë së Madhe). Претходни попис (1989) забележио је само 100 припадника црногорске мањине док је 1991. после отварања албанско-југословенског граничног прелаза Божај само из околине Скадра прешло 1.671 лице тражећи азил, од чега је пописано преко 1.500 грађана црногорско-српске народности (остатак су чинили Муслимани и Албанци из мешовитих бракова). Насеља са великом концентрацијом Срба су Врака, Грил, Каменица, (Стари и Млади) Борич, Омара, Копљика, на обали Скадарског језера уз број Срба у самом Скадру. Може се слободно рећи да само у околини Скадра живи преко 2.000 Срба, док је у Тирани, Љешу, Елбасану, Фиру и другим већим градовима настањен непознат број припадника српског народа.

Једина постојећа мањинска странка јесте грчка Партија уједињења за људска права (наследница Омоније), која има блиску сарадњу са представницима свих мањина, рачунајући и српску. У последњем сазиву има два посланика (изабраних пропорционалним системом) од 140.

Устројство СПЦ у виду Скадарског викаријата (обновљени храм у Враки, два храма у Скадру) у сталном је општењу са Митрополијом црногорско-приморском. Братство викаријата св. Јована Владимира у Скадру. У Скадру су 2009. године по први пут организовани Светосавски дани.

Прву годину наставе на српском језику у Скадру похађало је 70 особа разних узраста, уз подршку Министарства за дијаспору (МЗД) и Митрополије. Удружење „Морача Розафа“ је у Скадру уз помоћ МЗД отворило информативно-културно-економски центар.

Србима је омогућено да поново користе пређашња имена и презимена. Радна група Мораче-Розафе је идентификовала 5 различитих запуштених локација гробаља српских војника из доба балканских ратова на северу земље.

Удружење Морача-Розафа показало је спремност да посредује у било каквом виду српско-албанске привредне сарадње.

Споразумом 2004. године умногоме је олабављен визни режим између две земље.¹⁷¹ Услед признања независности Косова Србија је повукла свог амбасадора из Албаније и односи су сведени на ниво от-правника послова.

171 Линк: <http://www.tirana.mfa.gov.yu/index.php?option=content&task=view&id=49&Itemid=79>

ЗАКЉУЧАК

На основу навода овог извештаја закључујемо да српски народ, који у различитим статусима од давнина живи у суседним државама, не ужива у пуној мери загарантована политичка права. Потпуни изузетак представља пример Румуније, а делимични Босне и Херцеговине.

Требало би нагласити да Република Србија до сада није показала вољу за трајнијом политиком према српском народу у региону. Недавно усвојени Закон о дијаспори даје много већи утицај исељеницима у ванбалканским државама него Србима из региона. Такође, савет који би требало да се бави Србима у региону бира се без непосредног утицаја оних којима се бави и њихових установа.¹⁷² Познато је и да је буџет Министарства за дијаспору мањи од буџета најсиромашније општине у Србији, а трећина овог буџета утроши се на плате запослених.

Извештај о политичким правима српског народа у региону доноси да је:

1. Република Српска једини политички ентитет на Балкану који се налази под непрекидним политичким и другим притисцима. Укидање РС, као и умањивање колективних права српског народа у БиХ, раније афирмисаног у случају Словеније, Хрватске, Македоније, Албанаца са Косова и Метохије и из Македо-

¹⁷² Закон о дијаспори и Србима у региону, нацрт, <http://www.mzd.sr.gov.yu/cyr/default.aspx>

није потиче како од бошњачких политичара, тако и од стране вођства Републике Хрватске, и одређених кругова из САД и ЕУ. Српски народ у Федерацији БиХ не ужива пуну равноправност са другим конститутивним народима, а његов стварни положај је другачији од положаја конститутивних народа у Републици Српској.

2. У Републици Хрватској српски народ је и даље неравноправан. Питање станарских права није ни издалека решено, успешно решавање овог проблема у Босни и Херцеговини није примењено. Повратници нису равноправни са новодосељеним становништвом. На локалним изборима 2009. било је етнички мотивисаних инцидената. Два аутономна котара, успостављена Туђмановим режимом укинута су 1997. и 2001. године.
3. Српски народ у Црној Гори још увек нема јасно одређен статус. Грађани српске националности нису равноправно заступљени у државним установама и управи. Верска права српског народа и статус његове цркве (СПЦ, Митрополије црногорско-приморске) нису јасно загарантовани и налазе се на мети сталних напада.
4. У БЈР Македонији српски народ не ужива слободу вероисповести! У тој држави је у току процес асимилације српског народа, који је дуго био подстицан од стране званичних власти.
5. Српски народ у Словенији не ужива статус националне мањине. Велики број становни-

ка Словеније (већином припадници српског народа) избрисан је из држављанства.

6. Иако уживају пуна права националних мањина, Србима у Мађарској и Румунији прети асимилација. Разлог томе је слаба активност Републике Србије на културном плану.
7. Срби у Албанији немају одређен статус. Није познат њихов број. Ипак, они учествују у изradi предлога нацрта закона о правима националних мањина.

Влада Републике Србије пропустила је да:

1. Уврсти обавезе према Србима у региону (прописане словом Устава из 2006) у приоритете своје државне, спољне и привредне политике.
2. Дефинише односе према Србима у региону у новонасталим политичким и економским односима.
3. Препозна значај статуса Срба у региону за развој демократије у Републици Србији, интеграцију и еманципацију њеног друштва.

Влада Републике Србије употребљавала је интересе, права и организације Срба у региону у сврху своје унутрашње и страначке политике.

Препоруке:

1. Република Србија је обавезна да поштује уставом одређене обавезе према Србима у региону.
2. Било би праведно да Република Србија прихвати политичке и економске обавезе према

српском народу у региону сразмерне обавезама које извршава према националним мањинама у Србији.

3. Неопходно је раздвојити политику према српском народу који живи у региону и Србијама у исељеништву (дијаспори).
4. Уврштавање политике према српском народу у региону међу приоритете спољне политике намеће развијање и прилагођавање дипломатске и конзуларне мреже у региону.
5. Културна сарадња у региону мора да буде интензивирана, усклађена и подређена очувању идентитета српског народа који живи изван државних граница Србије.

Република Србија треба да у пуној мери примени Закон о држављанству и омогући припадницима српског народа из региона ступање у држављанство Републике Србије.

Списак пренесених надлежности са нивоа РС на БиХ ниво						
#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основа за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
1	Планирање	- Министарство привреде, енергетике и развоја, - Републички завод за планирање, - Влада РС - Народна скупштина РС	Закон о савјету министара и министарствима БиХ	- Дирекције за економско планирање, - Савјет министара, - Парламент БиХ	2004.	Персонална координација без укључивања директно надлежне ентитетске институције
2	Акредитација	- Министарство привреде, енергетике и развоја, - Влада РС - Народна Скупштина РС	Устав БиХ Закон о оснивању института за акредитацију („Службени гласник БиХ“, бр.10/02)	- Институт за акредитацију - МСТ и ЕО, - Савјет министара БиХ, - Парламент БиХ	2002.	Завод за стандардизацију и метрологију РС задржао „покрајинске“ стандарде (?)
3	Акредитација	- Министарства РС - Влада РС - Народна Скупштина РС	Устав БиХ - Закон о акредитовању БиХ („Службени гласник БиХ“, бр.19/01)	- Институт за акредитовање БиХ, - МСТ и ЕО, - Савјет министара БиХ, - Парламент БиХ	2001.	Министарства издају овлаштења која конкуришу акредитацију (?)

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
4	Метрологија	- Завод за стандардизацију и метрологију, - Министарства РС, - Влада РС, - Народна Скупштина РС	Устав БиХ - Закон о о мјерним јединицама БиХ („Службени гласник“, број 19/01)	- Институт за метрологију - МСТ и ЕО, - Савјет министара БиХ, - Парламент БиХ	2001.	РС не доноси регулативу у овој области
5	Метрологија	- Завод за стандардизацију и метрологију - Министарство привреде, енергетике и развоја - Влада РС Народна Скупштина РС	Устав БиХ Закон о о оснивању института за мјеритељство („Службени гласник БиХ“, број 43/04)	- Институт за метрологију - МСТ и ЕО, - Савјет министара БиХ, - Парламент БиХ	2004.	- пцд 80% пренесене надлежности у области метрологије - неусаглашени БиХ и РС Закони - нејединствен систем
6	Стандардизација	- Завод за стандардизацију и метрологију, - Министарства РС, - Влада РС, - Народна Скупштина РС	Устав БиХ Закон о оснивању института за стандардизацију „Службени гласник БиХ“ бр.44/04)	- Институт за стандардизацију - МСТ и ЕО, - Савјет министара БиХ, - Парламент БиХ	2004.	Завод за стандардизацију и метрологију задржао „покрајинске“ прописе

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
7	Стандардизација	- Завод за стандардизацију и метрологију, - Министарства РС - Влада РС, - Народна Скупштина РС	Устав БиХ - Закон о стандардизацији БиХ („Службени гласник БиХ“, бр.19/01)	- Институт за стандардизацију БиХ, - МСТ и ЕО, - Савјет министара БиХ, - Парламент БиХ	2001.	Завод за стандардизацију и метрологију РС задржао „покрајинске“ стандарде (?)
8	Државна помоћ, субвенције, подстицаји, конкуренција	- Министарство привреде, енергетике и развоја, - Влада РС - Народна скупштина РС	- Привремени споразум о ССП чл.36(71)	- Мин. спољне трговине и економских односа, - Савјет министара, - Парламент БиХ	2008.	Дерогирање Закона о привредним друштвима РС
9	- пословно окружење, - мала и средња предузећа	- Министарство привреде, енергетике и развоја, - Влада РС - Народна скупштина РС	- Одлука Европске комисије о принципима приоритета и условима садржаним у Европском парт- нерству - Европско партнерство	- Мин. спољне трговине и економских односа, - Савјет министара, - Парламент БиХ	2007.	Закон о малим и средњим предузећима у припреми (?) Стратегија развоја малих и средњих предузећа (?) у фази доношења

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основа за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
10	Енергетика	- Министарство привреде, енергетике и развоја, - Влада РС - Народна скупштина РС	- Закон о савјету министара и министарствима БиХ („Сл.гласник 5/2004)	- Мин. спољне трговине и економских односа, - Савјет министара, - Парламент БиХ	2004.	Израђена студија енергетског сектора БиХ неусаглашена са Ентитетима
11	Техничка регулатива	- Министарства РС - Влада РС	Закон под 1. Упутство о начину и поступку доношења техничких прописа „Службени гласник БиХ“, 89/06	- Министарство спољне трговине и економских односа БиХ - Савјет министара БиХ	2006.	Техничке баријере са земљама у окружењу су реалност
12	Техничка регулатива	- Министарства РС - Влада РС	Програм под 4. Одлука о плану активности за реализацију програма преузимата техн. прог. („Службени гласник БиХ“, 89/06)	- Министарство спољне трговине и економских односа БиХ - Савјет министара БиХ	2006.	Техничке баријере са земљама у окружењу су реалност

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
13	Квалитет нафте	- Министарство привреде, енергетике и развоја - Влада РС - Народна Скупштина РС	- Закон о спољнотрговинској политици БиХ (?) - Одлука о квалитету течних нафтних горива («Службени гласник БиХ», број 27/02, 16/05, 14/06 и 22/07)	- Министарство спољне трговине и економских односа, - Савјет министара БиХ	2002.	- Проблеми у контроли - Неразумијевање у роковима примјене за потребе Рафинерије Брод
14	Енергетика	- Министарство привреде, енергетике и развоја - Влада РС - Народна Скупштина РС	- Закон о о закључењу међународних уговора - Уговор о успостави Енергетске заједнице	- Министарство спољне трговине и економских односа, - Савјет министара БиХ - Парламент БиХ	2005.	Предметни Уговор је основ за израду Стратегије у области енергетске успоставе регулатора НОСА, ДЕРК- а и Електропреноса. Предметни Уговор је основ за израду Закона БиХ

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
15	Јавна предузећа	- Министарство привреде, енергетике и развоја, - Влада РС - Електропривреда РС	- Привремени споразум чл.37 (72)	- Министарство спољне трговине и економских односа, - Савјет министара БиХ	2008.	Забране квантитативног ограничења или мјера једнаког учинка
16	Техничка регулатива	- Министарства РС - Влада РС	Члан 6. став 4. Закона под 1. Програм преузимања техничких прописа („Службени гласник БиХ“, 35/06)	- Савјет министара БиХ	2006.	Техничке баријере са земљама у окружењу су реалност
17	Развој	- Министарство привреде, енергетике и развоја, - Влада РС - Народна скупштина РС	- Закон о савјету министара и министарствима БиХ	- Уред за економско планирање и развој при кабинету председавајућег - Дирекција за економско планирање, - Савјет министара БиХ, - Парламент БиХ	2004.	Персонална координација без укључивања директно надлежне ентитетске институције

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
	- Енергетика - Пренос електричне енергије 110 кV и више напонски систем - Регулатор - Оператор	- „Електропривреда“ Републике Српске - Министарства - Влада РС - Народна - Скупштина РС	- Закон о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ („Сл. гл. БиХ“, бр. 07/02 и 13/03) - Закон о оснивању компаније за пренос електричне енергије у БиХ („Сл. гл. БиХ“, број 35/04) - Закон о оснивању независног оператора система за преносни систем у БиХ („Сл. гл. БиХ“, број 35/04)	- „Електропренос“ БиХ; - Независни оператор система-НОС; - Државна регулаторна комисија за електричну енергију-ДЕРК	2004.	- Суштински проблеми у функционисању компаније: - управљање и одлучивање - неуједначено планирање развоја мреже и инвестирања - проблем структуре и броја запослених, - кључне одлуке се доносе прегласавањем или одлукама независног члана и исте су на штету РС, - проблем у реализацији SCADA-система - у надлежностима о ТК система и у дојели прекограничних капацитета, - планирање изградње нових производних капацитета.

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
19	Прикупљање и обрада података од интереса за спровођење међународних и кривичних закона БиХ; заштита врло важних лица; заштита дипломатско-конзуларних представништава и објеката институција БиХ. Надлежности су Законом о државној агенцији за истраге и заштиту проширене на: Спречавање, откривање и истрагу кривичних дјела из надлежности суда БиХ; Прикупљање обавјештења и података о кривичним дјелима из →	МУП РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцеговине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о агенцији за информације и заштиту БиХ "Слг. БиХ", бр. 15/02) који је престао да важи доношењем Закона о државној агенцији за истраге и заштиту "Слг. БиХ", бр. 27/04, 63/04 и 35/05)	Агенција за информације и заштиту БиХ трансформисана у Државну агенцију за истраге и заштиту БиХ	2002.	За наведене области рада надлежности и овлашћења паралелно постоје и код МУП РС.

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Оснoв за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
	→ надлежности суда БиХ; Пружање помоћи суду и тужилаштву БиХ у прикупљању обавјештења, те извршавање налога суда и главног тужиоца БиХ; физичка и техничка заштита лица, објеката и друге имовине заштићене овим Законом; заштите свједока; спровођење међународних споразума о полицијској сарадњи и других међународних инструмената у њеној надлежности; криминалистичка експертиза и др. послови					

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
20	Закон о лијековима	Агенција за лијекове Републике Српске	Устав БиХ	Агенција за лијекове и медицинска средства БиХ (у оснивању)	2008.	На државном нивоу на јединствен начин регулише се област лијекова на велико, а промет лијекова на мало остаје на ентитетском нивоу.
21		Агенција за осигурање депозита Републике Српске	Закон о осигурању депозита („Службени гласник РС“ број 64/П-дио/02)	Агенција за осигурање депозита БиХ	2002.	Ступањем на снагу Закона о престанку важења Закона о осигурању депозита („Сл. гласник РС“ број 64/П-дио/02), средства, права и обавезе Агенције за осигурање депозита Републике Српске пренесене су на Агенцију за осигурање депозита Босне и Херцеговине, која је правни сљедбеник исте

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
22			Закон о Агенцији за осигурање у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“ број 12/94)	Агенција за осигурање у Босни и Херцеговини		Циљ оснивања Агенције за осигурање у Босни и Херцеговини је да се обезбиди координација Закона о осигурању у оба ентитета. Ентитетске агенције имају регула- торну и надзорну функ- цију. Агенција за осигурање у БиХ ужна је да обезбиди: усаг- лашеност законодавства у осигурању у БиХ за законодавством Европске уније, као и усаглашеност законо- давства у ентитетима; представља и заступа БиХ у међународним односима у области осигурања; прати рад Бироа зелене карте у БиХ; рјешава спо- рове између агенција за осигурање

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
23	Уставом Републике Српске, Амандман XXXII, тачка 9. утврђено је да Република уређује и обезбеђује прикупљање статистичких података од општег интереса. Републички завод за статистику надлежан је за производњу статистичких података, која укључује све активности потребне за припрему, прикупљање, похрањивање, обраду, компилацију, анализу и дистрибуцију статистичких података. Производња статистичке утврђује се Статистичким програмом Републике Српске и Планом рада, а којим се обезбеђује и реализација	Републички завод за статистику	Одлука о оснивању Агенције за статистику БиХ („Службени гласник БиХ“ број 16/98)	Агенција за статистику БиХ	1998.	Одлуком се оснива Агенција за статистику БиХ и утврђује њена надлежност: објављивање података за БиХ на основу података прикупљених од ентитета; међународно представљање и испуњавање међународних обавеза из области статистике уз позивање ентитетских представника; контактира са донаторима и унапређује сарадњу између ентитетских завода

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
24		Републички завод за статистику	Одлука Високог представника за БиХ („Службени гла- сник БиХ“ број 34/02) Закон о статистици БиХ („Службени гласник БиХ“ број 34/02) - закон који је прогласио Високи представ- ник у истовјетном тексту усвојила Парламентарна скупштина БиХ („Службени гласник БиХ“ број 26/04 и 42/04	Агенција за статис- тику БиХ	2002.	Одлуком се: проглашава За- кон о статистици БиХ; тражи се од ентитета да ускладе законе у области статистике са Законом о статистици БиХ; захтијева се од ентитета да започну преговоре у циљу спајања ентитетских завода са Агенцијом за статистику тако да се сви аспекти при- купљања, обраде и дисемина- ције статистичких података ставе под надлежност. Зако- ном статистици први пут се уводи законодавство из области статистике за ниво БиХ, иако је према Уставу БиХ и Уставима ентитета, област статистике у искључи- вној надлежности ентитета. Законом о статистици БиХ потврђује се Одлука Савјета министара БиХ о оснивању Агенције за статистику. →

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
						→ Чланом 8. Закона БиХ утврђују се надлежности Агенције за статистику и оставља се могућност за успостављање централизованог статистичког система у БиХ са Агенцијом за статистику БиХ као централном статистичком институцијом за производњу статистичких података у БиХ било на основу података које доставе ентитетски Заводи или на основу података које Агенције непосредно прикупи. - међународна сарадња и представљање без икаквог учешћа ентитета - утврђивање јединствених статистичких стандарда за све статистичке активности, а што има за последицу да је развој и напредак статистике условљен динамичким и

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
25		Републички завод за статистику	Споразум о при- мјени јединствених статистичких стан- дарда и методоло- гија при изради ста- тистичких података БиХ - потписан од стране министара финансија и дирек- тора стат. Институ- ција уз супервизију ОХР-а	Агенција за статис- тику БиХ	2005.	У циљу реализације тачке 3. Одлуке Високог представ- ника којом се захтијева спајање ентитетских завода са Агенцијом за статистику БиХ. Споразумом се врши даљи пренос надлежности са ентитетских завода на Агенцију за статистику; утврђивање приоритетних статистичких активности од интереса за БиХ у надлежности Агенције за статистику; приоритет ентитетских завода је реализација приоритетних активности за производњу података за ниво БиХ у односу на статистичке ат- кивности ентитета; надзор Агенције над ентитетима код свих активности енти- тета везаних за производњу података БиХ; обавеза енти- тета да прибаве мишљење Агенције код →

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Оснoв за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
						→ доношења Програма, планова рада, Правилника о унутрашњој организацији и буџета (у дијелу којим се обезбеђује финансирање производње података БиХ)
26	Врши избор судија и тужи- лаца на свим нивоима у РС	Високи судски и тужилачки савјет РС	Закључак Народне скупштине број 01-165/04	Високи судски и тужилачки савјет БиХ	2004. Сл. гл. 24/04	Незадовољни радом и организацијом Високог судског и туж. с
27	Закон о заштити од јонизујућих зрачења и о радијационој сигурности, („Службени гласник Републике Српске“ број 52/01,63/02)	Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске	Закон о радијаци- оној и нуклеарној безбједности у БиХ „Сл.гласник БиХ“бр.88/07	Државна регула- торна агенција за радија- циону и нуклеарну безбједност	2008.	- Именован в.д. директор Државне регулационе агенције од стране Савјета министара БиХ, - Надлежност у вези са нејонизујућим зрачењем, остаје на нивоу РС, Закон о заштити од нејонизујућих зрачења („Службени гласник Републике Српске“ број 2/05).
28	На нивоу Института пренеше- но је планирање, управљање - руковођење и надзор, финан- сирање из државног буџета, општи - кадровски послови и израда Централне евиденције несталих БиХ.		Закон о несталим лицама БиХ	Институт за нестала лица БиХ	2007.	Нејасноће око именовања Колегија директора Института и друге примједбе око успјешавања и рада Института

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
29	Техничка регулатива Стандардизација, акредитација, метрологија	- Министарство привреде, енергетике и развоја, - Влада РС - Народна скупштина РС	Привремени споразум ССП чл.70, 75	Институције БиХ	2008.	» acquis communautaire“ (Директиве новог приступа)
30	Контрола јавних набавки	Министарство финансија	Закон о јавним набавкама БиХ („Службени гласник БиХ“ број 49/04, 19/05, 52/05, 92/05, 24/06 и 70/06)	Канцеларија за разматрање жалби БиХ	2004.	
31	Заштита међународних граница, унутрашњих граничних прелаза и регулисање промета на граничним прелазима БиХ; спречавање и откривање учинилаца кривичних дјела тероризма, трговине дрогом, кривичних дјела тероризма, вотиворена домаће и стране валуте и трговина људима и других кривичних дјела са међународним или међунатетским елементом; →	МУП РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцеговине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о министарствима и другим органима управе БиХ “Сл. гл. БиХ”, бр. 5/03, 42/04, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07)	Министарство безбједности БиХ	2003. и 2004.	

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
	→ међународна сарадња у свим областима из надлеж- ности министарства; заштита лица и објеката; провођење политике усеља- вања и азила БиХ и уређење процедуре везано за кретање и боравак странаца у БиХ, уређење процедуре и начин организације службе везано за кретање и бора- вак странаца у БиХ					
32	Улазак и боравак странаца у БиХ, прогјеривање стра- наца, азил	МУП РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцего- вине, (пренесене надлежности су ре- гулисане Законом о кретању и боравку странаца и азилу "Сл. гл. БиХ", број 36/08)	Министарство безбједности БиХ	2003.	

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
33	Надлежност, организација и управљање граничном службом	МУП РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцеговине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о државној граничној служби "Сл. гл. БиХ", бр. 50/04, 52/05 и 27/07)	Министарство безбједности БиХ	2004.	
34	Надзор и контрола преласка државне границе, гранична линија, заштитно подручје, контрола преноса оружја и муниције преко државне границе	МУП РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцеговине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о надзору и контроли преласка државне границе "Сл.гл.БиХ", бр. 56/04 и 52/05)	Министарство безбједности БиХ	2004.	

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Оснoв за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
35	Надлежности везане за ста- тусна питања избјеглица	Министарство за избјеглице и расеље- на лица	Закон о кретању и боравку странаца и азилу	Министарство безбједности БиХ	2003.	У надлежности истог је сарадња са Министар- ством за људска права и избјеглице БиХ, које је на државном нивоу надлеж- но за провођење Анекса VII Општег оквирног споразума за мир у БиХ, а ентитетско Министарство има у складу са тим своје надлежности, које није преносило на ниво БиХ.
36	Закон о спречавању и суз- бијању злоупотребе дрога	Агенција за лијекове Републике Српске	Устав БиХ	-Министарство безбједности, -Министарство цивилних послова, -Агенција за лијеко- ве (у оснивању)	2006.	Успостављање јединстве- не регулације, промета, надзора и евиденција.
37	Закон о основама безбјед- ности саобраћаја на путевима	МУП РС		Министарство комуникација и транспорта БиХ	2006.	

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са коју је пренесена надлежност	Основа за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
38	Односи у саобраћају, централни регистар возача и возила, правила саобраћаја, систем саобраћајних знакова, оспособљавање кандидата за возаче, услови за стицање права на управљање моторним возилима, полагање возачких испита.	МУП РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцеговине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о основама безбједности саобраћаја на путевима у БиХ "СлгЛ.БиХ", бр. 6/06, 75/06 и 44/07)	Министарство комуникација и транспорта БиХ	2006.	Органи БиХ су надлежни за доношење закона и подзаконских аката, а примјена је на органима ентитета.
39	Производња, увоз и извоз наоружања и војне опреме	Влада РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцеговине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о производњи наоружања и војне опреме БиХ и Законом о извозу и увозу наоружања и војне опреме БиХ)	Министарство одбране БиХ	2003. и 2004.	

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
40		Министарство одрбране РС	Амандмани на Устав БиХ, Одлука 01-511/05 Народне скупштине РС	Министарство одрбране БиХ	2005.	Закон о одбрани БиХ („Сл.гласник БиХ“, број: 88/05)
41	Техничка регулатива	- Министарства - Влада РС - Народна скупштина на РС	Члан III ст.1.а) Устава БиХ - Закон о техничким захтјевима за производе и оцјењивању у складности „Службени гласник БиХ бр.13/03“)	-Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, - Савјет министара, - Парламент БиХ	2003.	У периоду од 2004. до 2008. године није усвојена ни једна директива новог принципа
42	1. Гранична ветеринарска инспекција 2. Издавање рјешења о непостојању здравствено- ветеринарских сметњи за увоз („дозволе за увоз“)	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС	Закон о ветеринарству БиХ („Сл. гласник БиХ“, број: 34/02)	Министарство спољне трговине и економских односа	2002.	Формирана и почела са радом Канцеларија за ветеринарство БиХ, након чега су ове надлежности пренесене.
43	Обилежавање животиња (говеда)	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС	Правилник о означавању животиња и шема контроле кретања животиња у БиХ („Сл. гласник БиХ“, број: 28/03)	Министарство спољне трговине и економских односа	2003.	Обилежавање животиња (говеда)

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
44	Регистар одобрених објеката који су под сталним ветеринарским надзором је до 2005. године у Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС	Одлука о провођењу обавезних мјера у одобреним објектима. („Сл. гласник БиХ“, број:8/05)	Министарство спољне трговине и економских односа	2005.	Успостављен јединствен регистар одобрених објеката који су под сталним ветеринарским надзором, за увоз и извоз.
45	Дозвола за увоз или извоз производа који припадају групи лејекова и других фармацевтских производа	Министарство трговине и туризма	Закон о спољно трговинској политици БиХ	Министарство спољне трговине и економских односа БиХ	2002.	Непотребно успостављена нова административна препрека, поступак прибављања дозвола временски дужи, престанак обављања дјелатности због отежаних услова привређивања.
46	Дозвола за увоз или извоз производа - за групу производа који спадају у експлоативна средства, наоружање и војну опрему	Министарство трговине и туризма	Закон о спољно трговинској политици БиХ	Министарство спољне трговине и економских односа БиХ	2002.	Непотребно успостављена нова административна препрека, поступак прибављања дозвола временски дужи, престанак обављања дјелатности због отежаних услова привређивања.

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
47	- Издавање рјешења о регистрацији страног улагања у РС - Издавање рјешења о регистрацији представништава страних лица у РС	Министарство за економске односе и координацију	1. Закон о измјенама и допунама Закона о политички директних страних улагања у БиХ („Сл. гл. БиХ“ број 13/03), 2. Закон о измјенама и допунама Закона о страним улагањима („Сл.гл. РС“, број 24/04), 3. Одлука о оснивању и раду представништава страних лица у Босни и Херцеговини („Сл.гл. БиХ“, број 15/03)	Министарство спољне трговине и економских односа БиХ	2003. и 2004.	Министарство за економске односе и координацију је издавало рјешења о регистрацији страног улагања у Републици Српској у року од 7 дана, док је сада потребно 20 и више дана за добијање поменутог рјешења од стране Министарства спољне трговине и економских односа БиХ. Тиме се не само повећавају трошкови које имају страни улагачи, већ може доћи и до дестимулисања страних улагања. Уколико би се извршило изједначавање поступка регистрације код надлежног регистрационог суда за сва правна домаћа и страна лица, знатно би се поједноставило поступак, смањили кораци и трошкови потребни за регистрацију страног улагања.

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
48	Пребивалиште и боравиште грађана	МУП РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцего- вине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о пребивалишту и боравишту држа- вања БиХ, "Сл. гл.БиХ", бр. 32/01 и 56/08)	Министарство цивилних послова	2002.	МУП РС проводи посту- пак издавања личних докумената, а централну евиденцију води дирекција ЦИПС.
49	Успоставаљање идентификације грађана, издавање личних карата	МУП РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцего- вине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о личној карти др- жављана БиХ, "Сл. гл.БиХ", бр. 32/01, 16/02, 32/07, 53/07, 56/08 и 63/08)	Министарство цивилних послова	2002.	МУП РС проводи посту- пак издавања личних докумената, а централну евиденцију води дирекција ЦИПС.

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
50	Одређивање, додјељивање, уписивање, похрањивање и кориштење ЈМБ	МУП РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцего- вине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о јединственом матичном броју БиХ, "Сл. гл. БиХ", бр. 32/01, 63/08 и 76/08)	Министарство цивилних послова	2002.	МУП РС проводи посту- пак издавања личних докумената, а централну евиденцију води дирекци- ја ЦИПС.
51	Држављанство	МУП РС / Ми- нистарство управе и локалне самоуправе	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцего- вине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о држављанству БиХ)	Министарство цивилних послова	1997.	Органи РС рјешавају захтјеве у првом, а БиХ у другом степену
52	Уређивање путних исправа	МУП РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцего- вине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о путним исправама →	Министарство цивилних послова	1997.	МУП РС проводи посту- пак издавања личних докумената, а централну евиденцију води дирекција ЦИПС.

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
			→ БиХ, "Сл.гл.БиХ", бр. 4/97, 1/99, 9/99, 27/00, 32/00, 19/01, 47/04, 53/07, 15/08, 33/08 и 39/08)			
53	Обавјештајно безбједносни послови	МУП РС, а касније Обавјештајно без- бједносна служба РС	Члан IV.4.a) Устава Босне и Херцего- вине, (пренесене надлежности су регулисане Законом о обавјештајно без- бједносној агенцији БиХ)	Обавјештајно безбједносна агенција БиХ	2004.	
54	Међународна сарадња у области цивилне заштите, самостално доношење про- грама и планова заштите и спашавања, усклађивање ових програма и планова са Федерацијом БиХ и органима БиХ	МУП / Републичка управа цивилне заштите РС	Закон о министар- ствима и другим органима управе БиХ, члан 14.	Министарство без- бједности БиХ, Сектор за цивилну заштиту	2003.	Надлежности РУ ЦЗ у области међународне сарадње дјелимично пренесене на Министар- ство безбједности БиХ, самосталност у доноше- њу програма и планова заштите ограничена координативном улогом Министарства безбјед- ности БиХ

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Оснoв за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
55	Закон о телекомуникацијама	Министарство саобраћаја и веза	Одлука Високог представника	Регулаторна аген- ција за комуника- ције и Министар- ство комуникација и транспорта БиХ	2002.	Умањење прихода и оду- зимање надлежности
56	Дозвола за управљање жељезничком инфраструк- туром	Министарство саобраћаја и веза	Закон о жељезница- ма БиХ	Регулаторни одбор за жељезнице БиХ	2005.	Обавезно према ЕУ директиви 91/440, 2001/12 и 2001/14
57	Лиценца за жељезничког оператера	Министарство саобраћаја и веза	Закон о жељезница- ма БиХ	Регулаторни одбор за жељезнице БиХ	2005.	Обавезно према ЕУ ди- рективи 91/440 и 2001/16
58	Дозвола за кориштење жељезничких возила и опreme за жељезничку инфраструктуру	Министарство саобраћаја и веза	Закон о жељезница- ма БиХ	Регулаторни одбор за жељезнице БиХ	2005.	Обавезно према ЕУ ди- рективи 91/440 и 2001/16

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
59	Промет активних материја које су фитофармацеутска- редства, регистрација фитофармацеутских сред- става, издавање дозвола.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС	Закон о фито- фармацеутским средствима Босне и Херцеговине („Сл. гласник БиХ“ број: 49/04)	Управа Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља	2004.	Овим законом су потпуно преузете надлежности од ентитета на државни ниво што је у супротности са постигнутим договором око формирања Управе. По овом закону нису до- несени подзаконски акти.
60	Спречавање појаве, уно- шења и ширења штетних организама на биљке, биљне производе и друге регулисане објекте, промет биља, биљних производа и регулисаних објеката, биолошка заш- тита.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС	Закон о заштити здравља биља („Сл. гласник БиХ“ број: 23/03)	Управа Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља	2003.	Овим законом Управа је дјелимично преузела надлежност (подрје- на надлежност између Управе и надлежних органа ентитета и Брчко Дистрикта). Ни по овом закону нису донесени подзаконски акти. Зако- ном је Управа преузела у своју надлежност доноше- ње листи штетних орга- низма, доношење листи биља, биљних производа и прописаних објеката који могу бити носиоци штетних организама, као и одређивање граничних прелаза.

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
61	Производња, припрема за стављање у промет, увоз и стављање у промет сјемена и садног материјала пољо- привредних биљака и друга питања у вези са сјеменом и садним материјалом	Министарство пољопривреде, шу- марства и водоприв- реде РС	Закон о сјемену и садном материјалу пољопривредних биљака Босне и Херцеговине („Сл. гласник БиХ“, број: 03/05)	Управа Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља	2005.	Овим законом Управа је дјелимично преузела на- длежност (подијелена на- длежност између Управе и надлежних органа енти- тета и Брчко Дистрикта). Ни по овом закону нису донесени подзаконски акти. Законом ја Управа преузела у своју надлеж- ност издавање одобрења за увоз сјемена и садног материјала и доношење сортне листе.
62	Заштита нових сорти биљака, добијање и заштита оплеменјачких права	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС	Закон о заштити нових сорти биљака Босне и Херцего- вине („Сл. гласник БиХ“, број: 46/04)	Управа Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља	2004.	По овом закону нису донесени подзаконски акти и закон као такав није проводио у пракси. Законом није јасно дефи- нисана улога надлежних органа ентитета и Брчко Дистрикта

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
63	Промет, састав, квалитет и означавање минералних ђубрива која се стављају у промет, њихова употреба	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС	Закон о минерал- ним ђубривима Босне и Херцего- вине („Сл. гласник БиХ“, број: 46/04)	Управа Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља	2004.	По овом закону нису донесени подзаконски акти и закон као такав није проводио у пракси. Законом није јасно дефи- нисана улога надлежних органа ентитета и Брчко Дистрикта
64	Индиректни порез (увозне и извозне дажбине, акцизе, ПДВ, сви други порези за- рачунати на робе и услуге, укључујући и порезе на промет и путарине)	Министарство финансија	Закон о систему индиректног опоре- зивања („Службени гласник БиХ“, бр. 44/03, 52/04, 34/07)	Управа за инди- ректно опорезивање	2003.	Проблеми код утврђи- вања коефицијента расподјеле за ентитете. Подаци о крајњој потро- шњи довољно транс- парентни. Константно се утврђују неправилности у расподјели средстава са рачуна УИО на штету Ре- публике Српске. Повећан број радника у УИО, што се одражава на повећање буџета УИО, а мање средстава за буџет Репу- блике Српске.

#	Надлежност РС (краatak опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основа за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
65	Акциза	Пореска управа	Закон о акцизама у БиХ („Службени гласник БиХ“ број 62/04)	Управа за инди- ректно опорезивање	2005.	
66	Посебна републичка такса на деривате нафте	Пореска управа	Закон о акцизама у БиХ („Службени гласник БиХ“ број 62/04)	Управа за инди- ректно опорезивање	2005.	
67	Порез на промет	Пореска управа	Закон о порезу на доплату vrijед- ност („Службени гласник БиХ“ број 09/05)	Управа за инди- ректно опорезивање	2006.	
68	Министарство за економске односе и координацију било је надлежно и за издавање слиједећих потврда: 1. Потврда за остварење права на ослобађање од плаћања царине на увоз страно улагање 2. Потврда за остварење права на ослобађање од плаћања ца- рине на увоз робе за пројекте обнове и реконструкције →	Министарство за економске односе и коорди- нацију	Закон о царинској политици БиХ („Сл. гл. БиХ“, број 57/04) и слиједећи подза- конски акти: а) Одлука о поступку оствари- вања права на осло- бађање од плаћања царине на опрему стављену	Управа за инди- ректно опорезивање БиХ	2004. и 2005.	Надлежност из тачке 2., није у цијелости пренесена на институције БиХ јер је, доношењем Одлуке из тачке б), дата надлежност Министарству финансија РС да издаје потврду да се пројекат у цијелости финансира од стране донатора или од стране међународних развојних

#	Надлежност РС (кратак опис)	Институција РС са које је пренесена надлежност	Основ за пренос надлежности	Институција БиХ на коју је пренесена надлежност	Година преноса	НАПОМЕНА или кратак коментар у вези са ефектима преноса надлежности
	→ 3. Потврда за остварење права на ослобађање од пла- ћања пореза на увоз робе по међународним уговорима 4. Потврда о привременом увозу и извозу 3. Потврда за остварење права на ослобађање од плаћања пореза на увоз робе по међуна- родним уговорима 4. Потврда о привременом увозу и извозу		у слободан промет који представља улог стране особе („Сл.гл. БиХ“, број 19/05 од 05.04.2005. године), и б) Одлука о поступку остваривања права на ослобађање од плаћања увозних дажбина за робу која се ставља у слободан промет за пројекте обнове и реконструкције („Сл.гл. БиХ“, број 19/05).			банак за пројекте за које их Савет министара БиХ или ресорно министар- ство БиХ овласти.

REPORT SUMMARY

ON THE POLITICAL RIGHTS OF THE SERBIAN PEOPLE IN THE REGION

On the basis of the findings of this report we conclude that the Serbian people, whose status has varied through history in the different neighbouring states, does not enjoy to a full extent the guaranteed level of political rights. A complete exception to this rule is the case of Romania, whereas a partial one is that of Bosnia-Herzegovina.

This report has found that the Republika Srpska (majority Serb entity of Bosnia-Hercegovina) is the sole Balkan political entity to be subject to incessant political and other forms of pressure. The aimed liquidation of the RS, as well as the curtailing of the Serbian people's collective rights in Bosnia-Herzegovina (previously seen in Slovenia, Croatia, the FYR of Macedonia and Albanian-ruled Kosovo-Metohia), has had its spill-over from Bosniak political platforms to the leadership of the Republic of Croatia and certain circles in the US and EU. Up to 2009, out of 68 competencies transferred from the RS to the Bosnian Government level, 65 were done so unconstitutionally. The Serbian people does not enjoy full equality with the other two constituent nations in the Federation of Bosnia-Herzegovina (majority Bosniak-Croat entity), let alone a status comparable to that of the Croats and the Bosniaks in the Republika Srpska.

The equality of the Serbian people in the Republic of Croatia has yet to be attained in the second mandate

of the HDZ government supported by the ethnically Serb party. The resolution of the issue of prewar Serbian apartment ownership has not even begun, with no political will for the solution applied successfully in Bosnia-Herzegovina. Returnees are in many ways on an unequal footing with the their newly-arrived Croat neighbours (Bosnian refugees). There is much to be done in order to integrate Serbs in the Croatian judicial system which remains the most effective in institutionalized discrimination. Ethnically-motivated incidents were reported most recently during the regional elections of May 2009 when a significant number of Serb representatives were elected to bodies of local government. The two autonomous counties (kotari), established during the Tudjman regime, were disbanded in 1997 and 2001.

The status of the Serbian people in Montenegro has yet to be determined. Citizens of Serb ethnicity face the most developed array of discriminative measures in the Balkans. An almost completely mono-ethnic staff is a rule of thumb in public institutions and local and state governing bodies despite every third citizen being of Serb ethnicity (who are most discriminated of all). State functionaries make open threats of forceful assimilation. The legal status of the Serbian Orthodox Church (its three bishoprics and the Metropolitanate of Montenegro-Maritime at the helm) remains an open question as well as a target of both state actors and state supported NGO's. The Serbian community has a developing NGO sector as well as the most pluralistic political sphere in the country.

Serbs in the FYR of Macedonia do not enjoy complete religious freedoms. Bishops of the Ohrid Archbishopric

(in communion with the Serbian and other Orthodox Churches) have been jailed several times and places of worship demolished by the authorities. Serbian political representatives participate in both local government (in two northern municipalities) as well as having an MP in the ruling coalition. Silent ethnic assimilation is in progress, something that has been encouraged by the state up to a few years prior.

The Serbian people does not enjoy national minority status in Slovenia despite counting over three centuries from the initial settlement in Črnomelj. Some 30,000 Slovene citizens (many Serbs among them) have been unconstitutionally erased from the citizen's registry. Ever since, there has been an uphill struggle simply to have them reinstated. A developed system of ethnic cultural organizations exists as well as seven parishes of the Serbian Orthodox Church.

The small Serbian community in Hungary is highly integrated and enjoys a very developed system of self-rule in the cultural and educational field. Almost 22% have a university degrees and less than 4% were unemployed during the last census. Hungary has yet to grant seats to 13 minority representatives in its Parliament, in accordance with its Constitutional Court ruling. Assimilation remains a danger due to a lack of interest demonstrated by Serbia's cultural field.

The traditional Serbian community in Romania is also highly integrated and enjoys a wide spectrum of collective rights. It has no qualms with the state but hopes for guarantees that existing educational facilities will be maintained (despite unfavourable demographic trends) and greater Serb participation in local governing bodies in view of the Serbs' high level of education (the

third ethnic group following the Jews and Hungarians). Here as well there is a sense of abandonment by the Serbian cultural and state institutions.

The Serbs in Albania, much like the other minorities, have yet to receive any formal constitutional recognition. Their number is unknown with all existing census underreporting minorities. They have just re-established elementary schooling in the Serbian tongue for the second time after 74 years and are participating in preparing both the next census and Albania's first law on minority rights.

The Government of Serbia has failed to:

1. Include obligations towards Serbs in the region (as stipulated by the Constitution in force as of 2006) in the priorities of its internal, foreign and economic policies.
2. Define the relationship with Serbs in the region in view of current political and economic relations.
3. Recognize the importance of the status of Serbs in the region in the development of democracy and the integration and emancipation of society in the Republic of Serbia.

Recommendations:

1. The Republic of Serbia is bound by its constitution to respect certain obligations towards Serbs in the region.
2. It would be just for the Republic of Serbia to recognize its political and economic obligations towards the Serbian people in the region proportionally to the obligations exercised towards the national minorities in Serbia.

3. It is imperative to make a distinction between the Serbian people residing in the region from Serb émigrés (the diaspora).
4. The inclusion of a policy towards Serbs in the region among foreign policies implies the development and adjustment of the regional diplomatic and consular network.
5. Regional cultural cooperation must be intensified, accorded with and subjected to the preservation of the identity of the Serbian people living beyond Serbia's borders.

The Republic of Serbia must fully implement the Law on Citizenship and facilitate the attainment of the citizenship of the Republic of Serbia by members of the Serbian people in the region.

САДРЖАЈ

Увод	5
Срби у другим јужнословенским и балканским државама	12
Извештај о правима српског народа у Босни и Херцеговини	21
Република Српска током 2008. – кратак преглед	36
Босна и Херцеговина – закључак и препоруке	53
Извештај о правима српског народа у Хрватској	56
Извештај о правима српског народа у Словенији	63
Извештај о правима српског народа у Македонији	65
Извештај о правима српског народа у Мађарској	68
Извештај о правима српског народа у Румунији	78
Извештај о правима српског народа у Црној Гори	85
Извештај о правима српског народа у Албанији	94
Закључак	97
Списак пренесених надлежности са нивоа РС на БиХ ниво	101
Summary	134

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
323.1(=163.41)(4-12)

**ИЗВЕШТАЈ о политичким правима
српског народа у региону** : извештај за ... /
за издавача Чедомир Антић. – 2008/2009, бр.
1– . - Београд (Захумска 23Б/II) : Напредни
клуб, 2009– (Београд : МСТ Гајић). – 30 cm
ISSN 1821-200X = Извештај о политичким
правима српског народа у региону
COBISS.SR-ID 168137228